

Archeologienota

Ooigem-Desselgem, Fietsbrug

Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Ooigem-Desselgem, Fietsbrug: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Tina Dyselinck

Erkende archeoloog

Tina Dyselinck, erkenningsnummer 2015/00048

BAAC-Projectnummer

2018-0106

Plaats en datum

Gent, 22 november 2017

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 689

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.1.5	Randvoorwaarden	6
1.2	Werkwijze en strategie	16
1.2.1	Onderzoeksvragen	16
1.2.2	Heuristiek	16
1.3	Assessmentrapport	18
1.3.1	Landschappelijk kader	18
1.3.2	Historisch kader	34
1.3.3	Archeologisch kader	51
1.4	Besluit	54
1.4.1	Datering en interpretatie	54
1.4.2	Archeologische verwachting	54
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering	56
1.4.4	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	56
2	Samenvatting	57
3	Lijst met figuren	58
4	Lijst met plannen	59
5	Lijst met tabellen	60
6	Bibliografie	61
7	Bijlagen	63

1 Bureauonderzoek

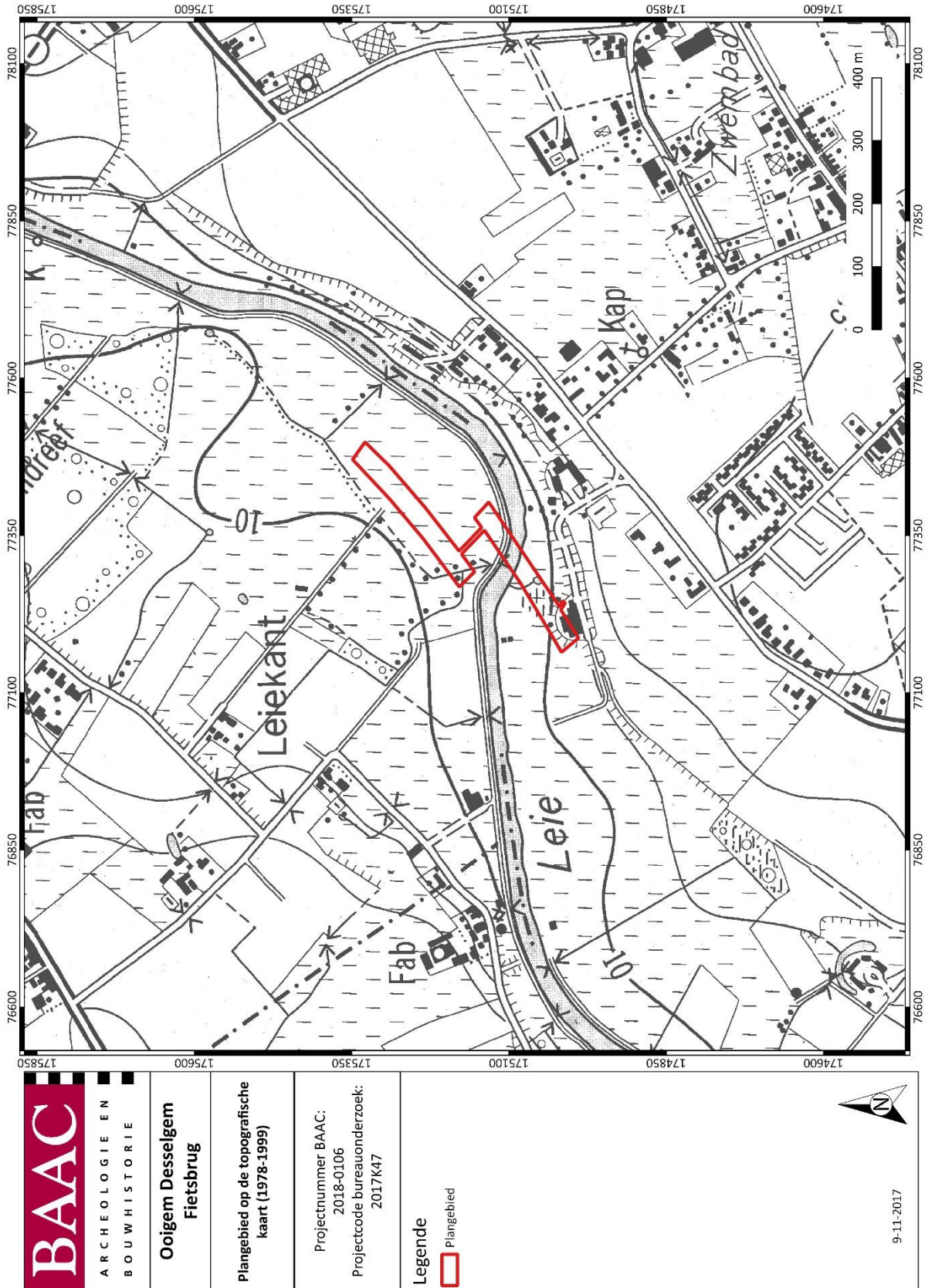

1.1 Beschrijvend gedeelte

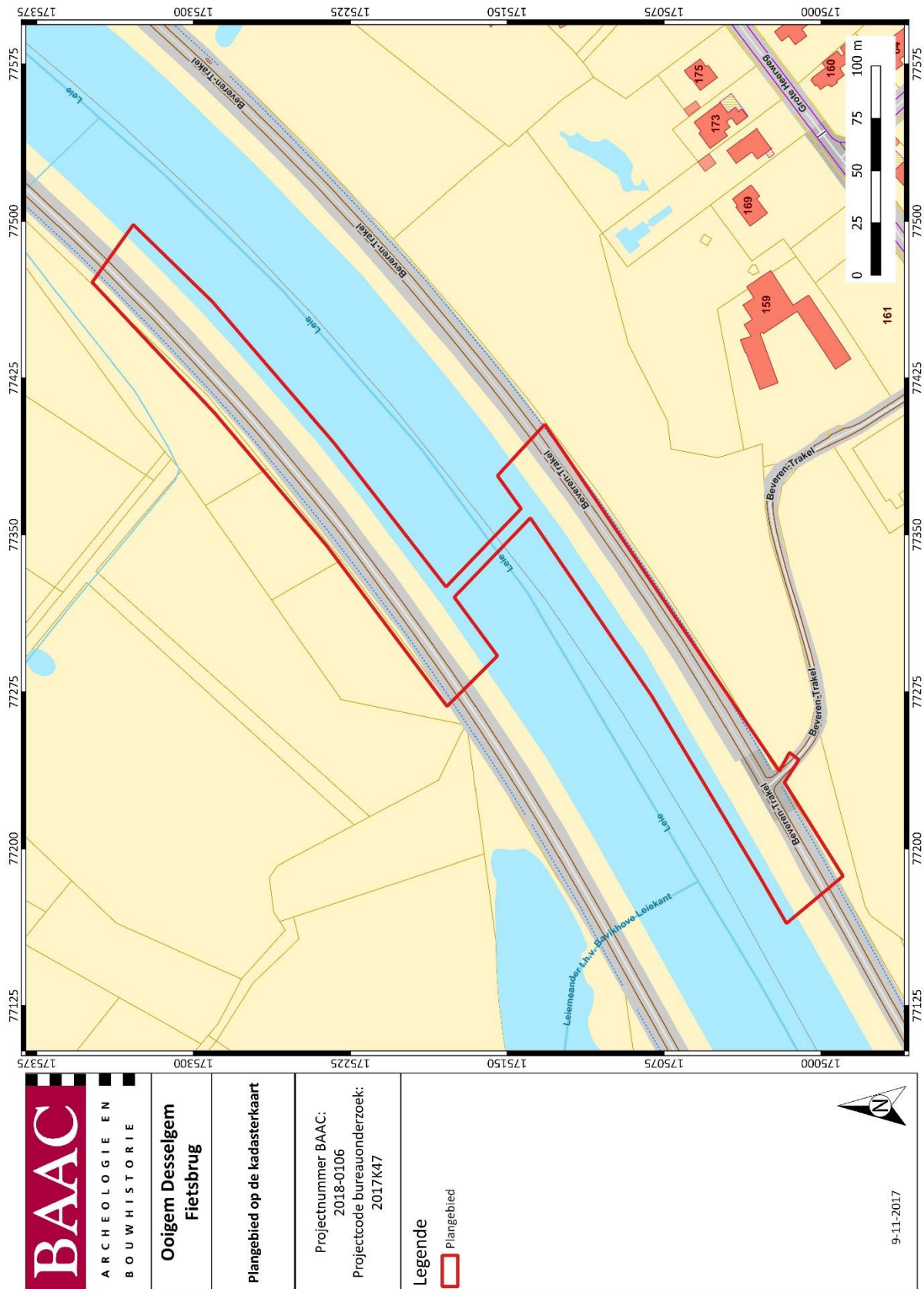
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Ooigem-Desselgem, Fietsbrug
Ligging:	Beveren Trakel en Munkenhofdreef, deelgemeentes Ooigem en Beveren-Leie, gemeentes Wielsbeke en Waregem, provincie West-Vlaanderen
Kadaster:	Wielsbeke, Afdeling 2 Ooigem, Sectie B, openbaar domein; Waregem, Afdeling 4 Beveren-Leie, Sectie A, openbaar domein
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest: x: 3.3353 y: 50.8824 Noordoost: x: 3.3383 y: 50.8841 Zuidwest: x: 3.3340 y: 50.8808 Zuidoost: x: 3.3368 y: 50.8819
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2018-0106
Projectcode bureauonderzoek:	2017K47
Betrokken actoren:	Tina Dyselinck, veldwerkleider
Betrokken derden:	Niet van toepassing

Alle hieronder afgebeeld kaartmateriaal is geraadpleegd via AGIV 2016, tenzij anders vermeld.

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1978-1999)(1:5.000, digitaal; 09112017)

	ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE
	Ooigem Desselgem Fietsbrug
Plangebied op de kadasterkaart	Projectnummer BAAC: 2018-0106 Projectcode bureauonderzoek: 2017K47
Legende Plangebied	
9-11-2017	

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:1, digitaal; 09112017)

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwe fietsbrug worden gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van de fietsbrug met de nodige funderingen en de heraanleg van het fietspad) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Ooigem-Desselgem, Fietsbrug* bedraagt ca. 17.692 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).¹

¹ (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016)

Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor ‘beschermd onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal.

1.1.4 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein een nieuwe fietsbrug. De plannen zijn hiervoor gewijzigd sinds de werkzaamheden beschreven in Archeologienota ID2306, die reeds werd bekrachtigd.

Bij de aanleg hiervan worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven, nadat de huidige toestand is doorgenomen.

Huidige toestand:

De bestaande situatie is het resultaat van de rechttrekking van de Leie in 1979, waarbij een bedding van 70 meter breed, op het hoogste punt van het talud gemeten, en op zijn diepste ongeveer 6,5 meter diep is uitgegraven op de locatie waar de huidige bedding van de Leie loopt (Figuur 1). Ten zuiden van de locatie waar de brug wordt ingepland, is stort gedeponeed tijdens de rechttrekking van de Leie. Het gaat hierbij om de percelen met kadasternummer 192B, 323B, 325K, 325L, wat mogelijk de restanten waren van de voormalige Leiemeander en waar nog duidelijk lager gelegen terreinen aanwezig waren. De jaagpaden aan beide zijdes van de Leie zijn net iets later aangelegd, getuige de orthofoto van 1979-1990 (Plan 4). Een samenvatting van deze werkzaamheden worden weergegeven in Plan 5.

Reden van de ingreep:

De opdrachtgever plant de bouw van een nieuwe fietsbrug van het jaagpad Beveren-Trakel naar het jaagpad in het verlengde van de Munkenhofdreef, ter hoogte van de oude Leieloop aftakking op het grondgebied van Wielsbeke (Ooigem) en Waregem (Beveren-Leie). De fietsbrug zelf bevindt zich op het grondgebied van Beveren-Leie en Ooigem en maakt de verbinding tussen beide fietspaden aan beide kanten van de rechtgetrokken Leie.

Bij deze ingreep wordt aan beide zijdes het fietspad heraangelegd zodat er een doorgaand pad is en een aftakking naar de fietsbrug. Hierbij wordt het wegtracé breder dan het huidig tracé. Een enkel pad is 4 meter breed en daar waar de ontubbeling plaatsvindt voor de oprit naar de fietsbrug wordt een tweede pad van 4 meter parallel aangelegd met een groenbuffer tussen beide. Het opnieuw aan te leggen fietspad en de oprit voor de fietsbrug staan in donkergrijs aangegeven in Figuur 3. Bij de oprit naar de fietsbrug wordt een verhoging aangebracht in de vorm van een dijklichaam dat langzaam in hoogte toeneemt (Figuur 4 en Figuur 5).

Aan beide zijdes worden de funderingen voor de brug ingegraven. Het gaat hierbij om vier pijlers aan elke zijde van de Leie, de dikkere zwarte lijnen op Figuur 3. De impact van deze pijlers op de ondergrond staat weergegeven op Figuur 6. De pijlers rusten op zolen waaronder verschillende heipalen zijn aangebracht. De diepte van deze funderingen is afhankelijk van de grootte van de pijler, zoals aangegeven op Figuur 6. De heipalen hebben een lengte tot 11 meter en meten 51 cm in diameter. Ongeacht het aantal heipalen onder de respectievelijke zolen, kan men uitgaan van een volledige verstoring van de ondergrond onder de zool tot een diepte van minimaal 15 meter (zie bijlages voor het lengteprofiel van de aan te leggen brug, de dieptes en locatie van).

Er wordt verwezen naar de bijlages voor de plannen van het lengteprofiel van de fietsbrug, de dieptes en locaties van funderingen en damwanden en de opbouw van de pijlers en het landhoofd.

Het bestaande maaiveld zal ter hoogte van de fietsbrug enigszins gewijzigd worden, waarbij de verhoogde oevers van de Leie worden afgegraven met een afloop van 2% naar de Leie toe (Figuur 4). De verstoringsdiepte is zo goed als nihil gezien hiervoor voornamelijk de bestaande dijken zullen weggegraven worden, zoals duidelijk weergegeven op Figuur 4. Ook de oevers van de Leie zullen enigszins aangepast worden, maar dit maakt geen deel uit van de huidige aanvraag.

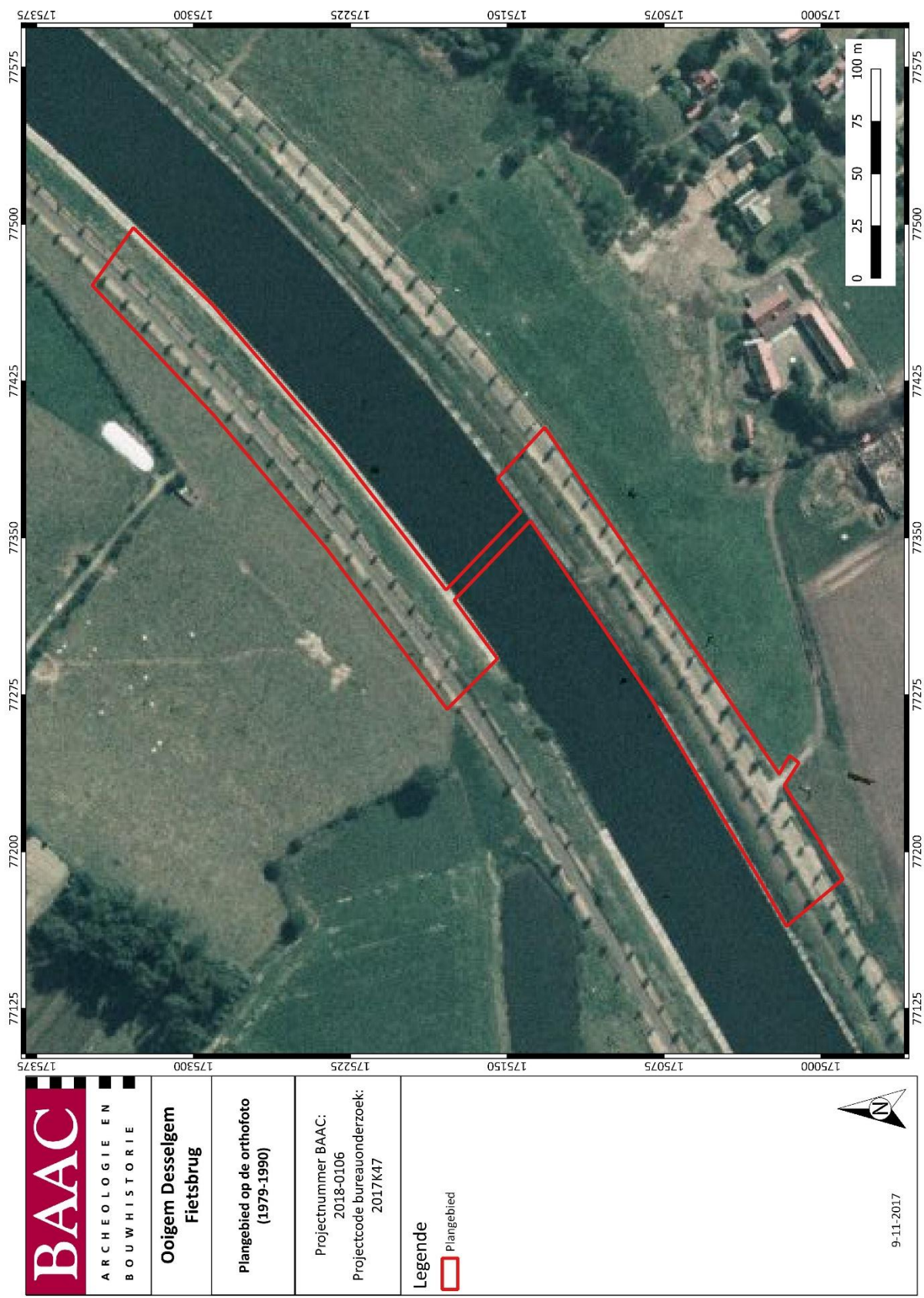
1.1.5 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

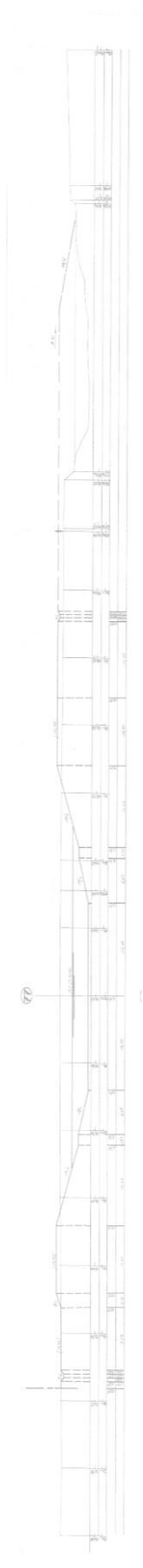

<p>BAAC</p> <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Ooigem Desselgem Fietsbrug</p>
	<p>Plangebied op de orthofoto (2016)</p>
<p>Projectnummer BAAC: 2018-0106 Projectcode bureauonderzoek: 2017K47</p>	<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>
<p>9-11-2017</p>	

Plan 3: Plangebied op orthofoto (1:1; digitaal; 09112017)

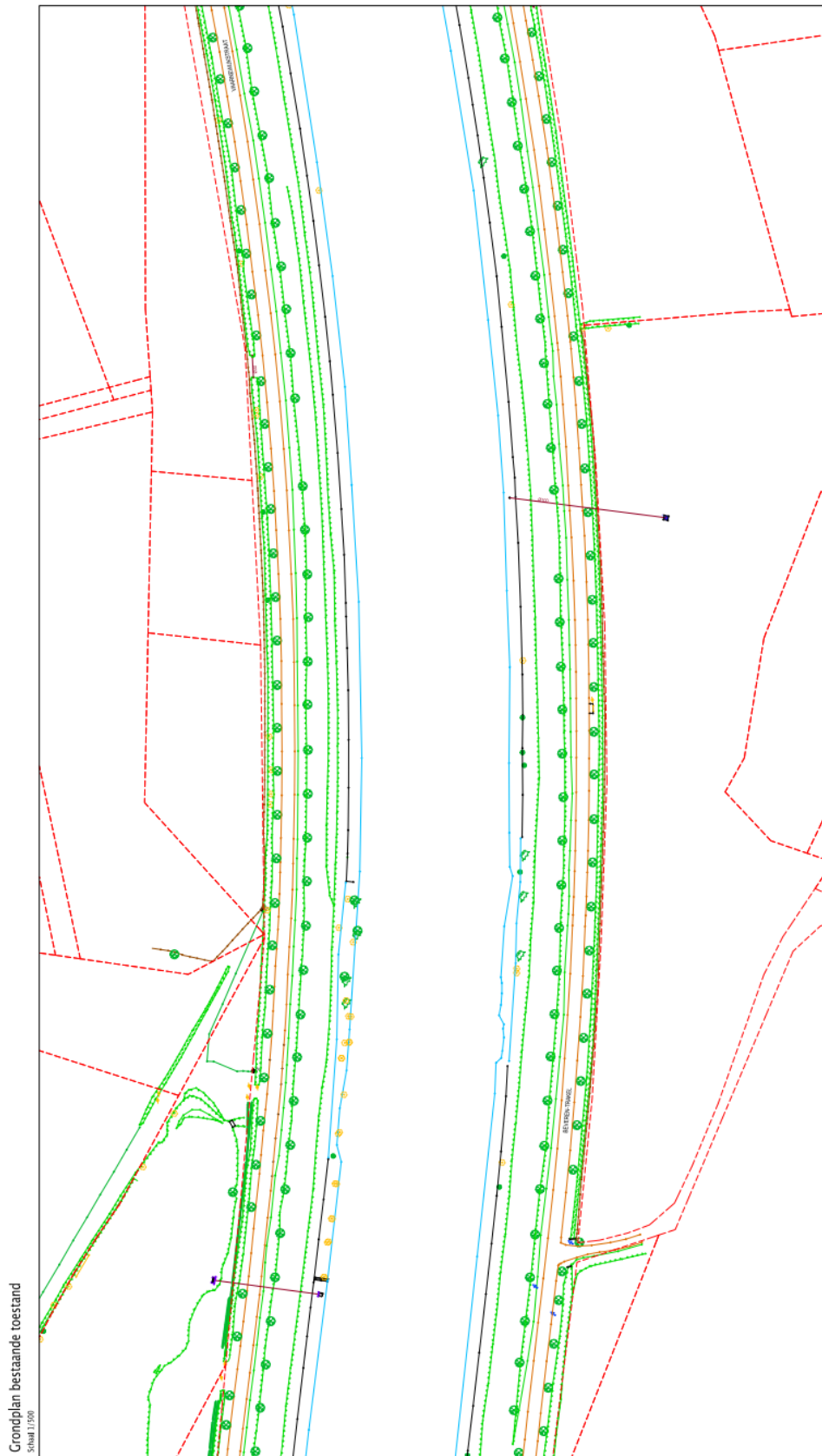
Plan 4: Plangebied weergegeven op de orthofoto van 1979-1991 (1:1; digitaal; 09112017)

Figuur 1: Snede rechtekking Leie in 1979²

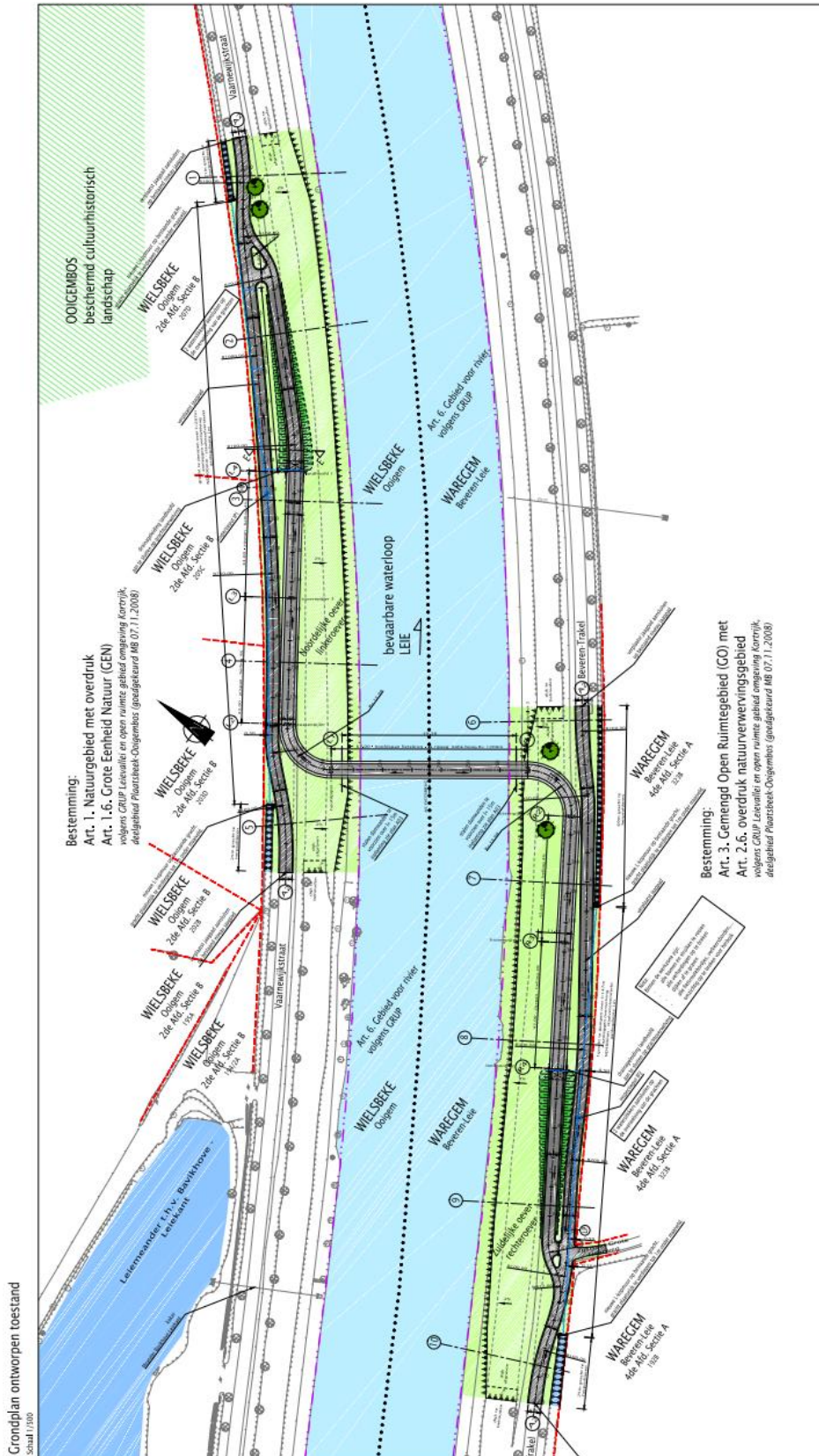
² Plan aangebracht door initiatiefnemer. Wordt meegeleverd in bijlage ter verduidelijking.

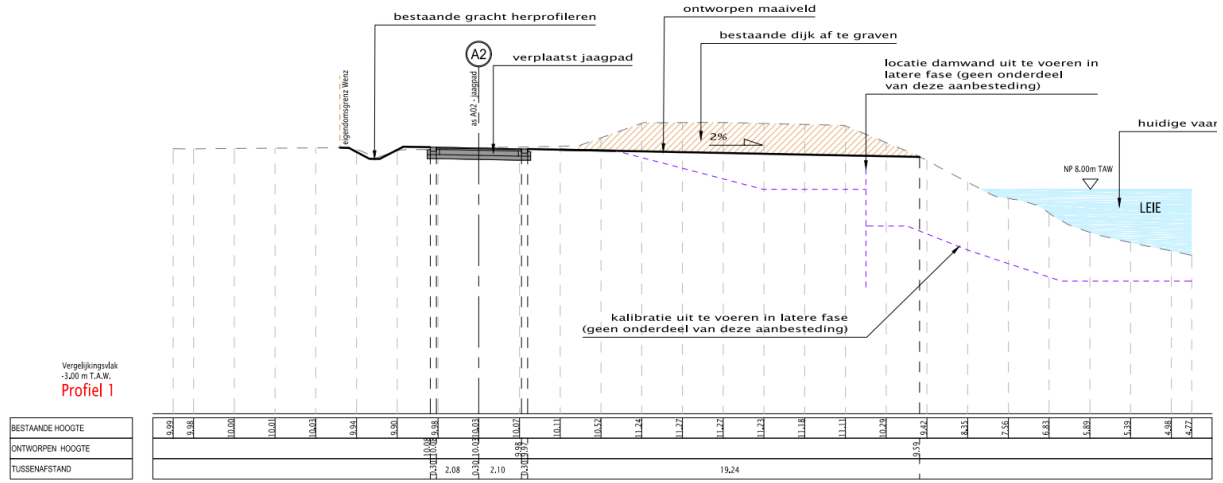
Figuur 2: Bestaande situatie (geen legende meegeleverd)³

³ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

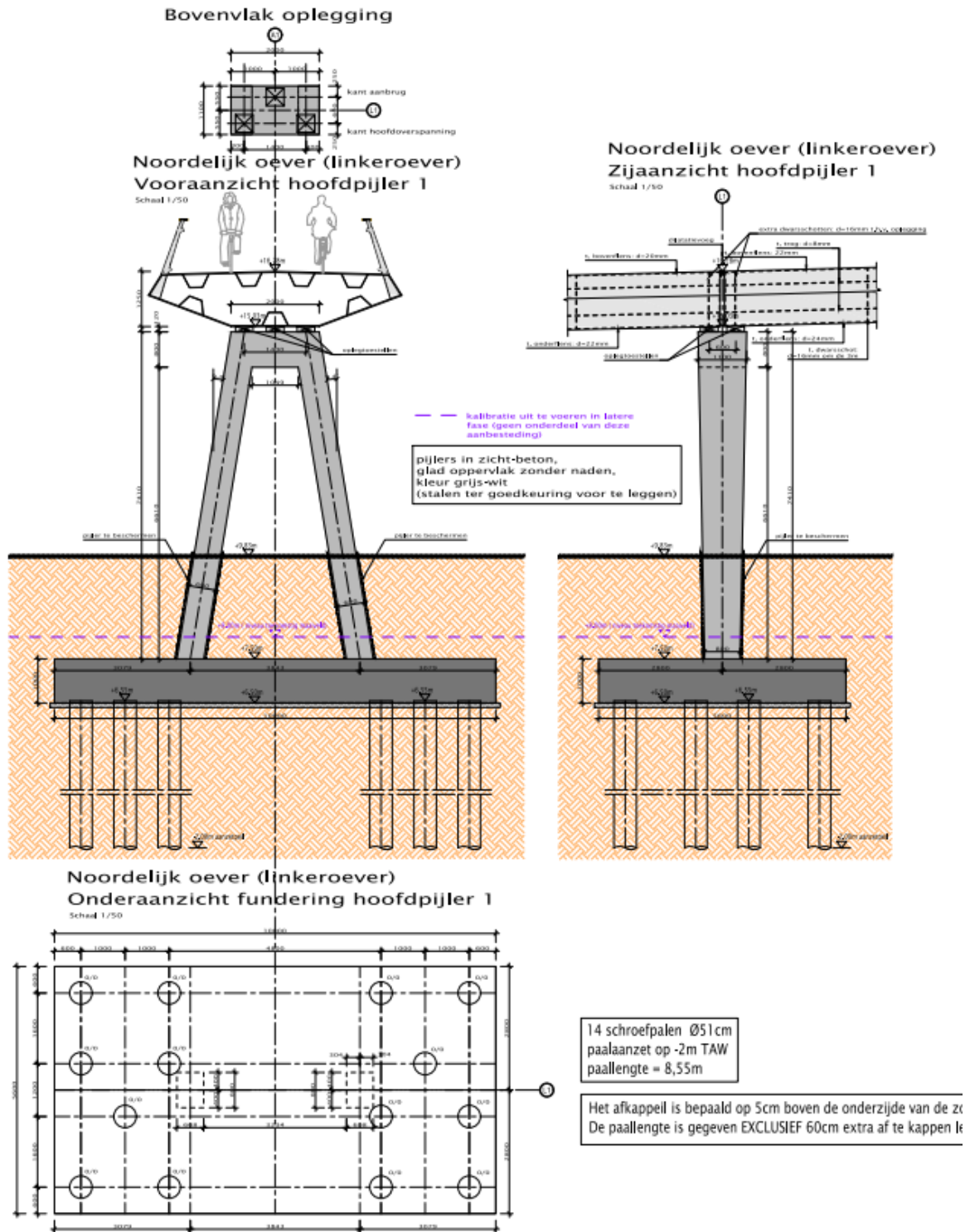

Figuur 3: Toekomstig ontwerp (lichtblauw=vaarweg, donkerblauw=meander, lichtgroen=berm, donkergroen=talud, donkergrijs=te herleggen jaagpad, grijs=aan te leggen fietspad, lichtgrijs=staalconstructie fietsbrug)⁴

⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer (ook meegeleverd in bijlage).

Figuur 6: Snede toekomstig ontwerp, detail van de hoofdpijler⁷

⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto

- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De geomorfologische kaart is voor het huidige plangebied niet voorhanden en kon bijgevolg niet geconsulteerd worden.

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁸

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Weergave van de loop van Leie tussen Menen en Gent (1601-1800)
- Figuratieve kaart parochie Beveren bij Harelbeke 18^e eeuw
- Figuratieve kaart Desselgem 15 maart 1778
- Topografische kaart 1910

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁹ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

⁸ (CARTESIUS 2016)

⁹ (BEYAERT e.a. 2006)

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

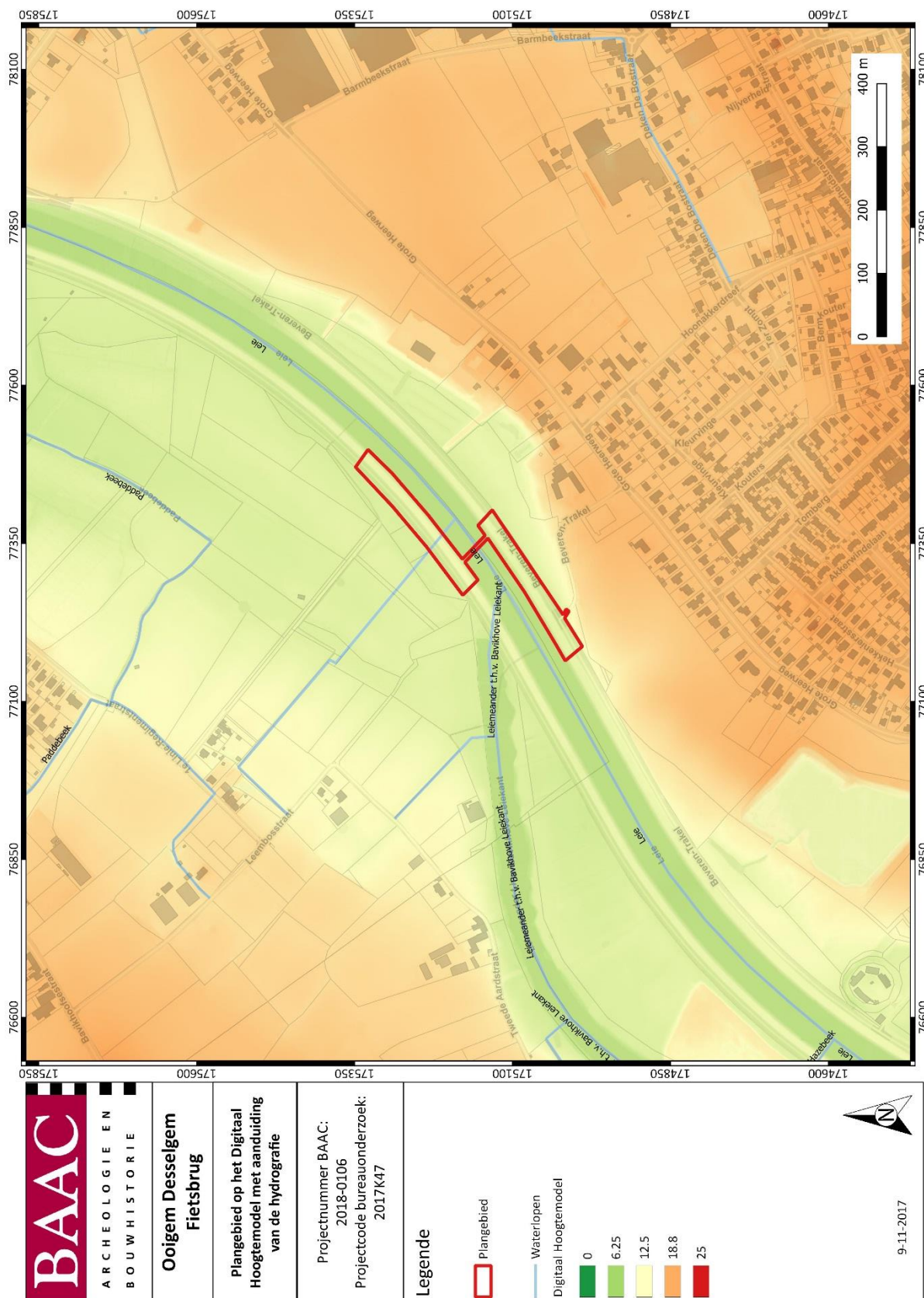
1.3.1 Landschappelijk kader

Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 2. Het plangebied van de fietsbrug is gelegen aan de Beveren-Trakel aan de zuidelijke kant van de Leie en het verlengde van de Munkenhofdreef aan de noordelijke kant van de Leie, op het grondgebied van Wielsbeke (Ooigem) en Waregem (Beveren-Leie). Het plangebied bevindt zich op de huidige loop van de Leie, een rechte trekking uit 1979, met de er langsgelegen jaagpaden, die kort na de rechte trekking zijn aangelegd. In het noorden is nog een afgesloten meander van de Leie zichtbaar. Het plangebied maakt deel uit van de Leievallei tussen Ooigem en Bavikhove, een landschappelijk erfgoed (id300295) (zie onder). Deel uitmakend van dit landschappelijk element is het Ooigembos, wat zich ten noordoosten van het plangebied bevindt. Dit bos is beschermd als cultuurhistorisch landschap (id13067) (zie onder). In het zuiden is reeds een vergaande verstedelijking doorgevoerd.

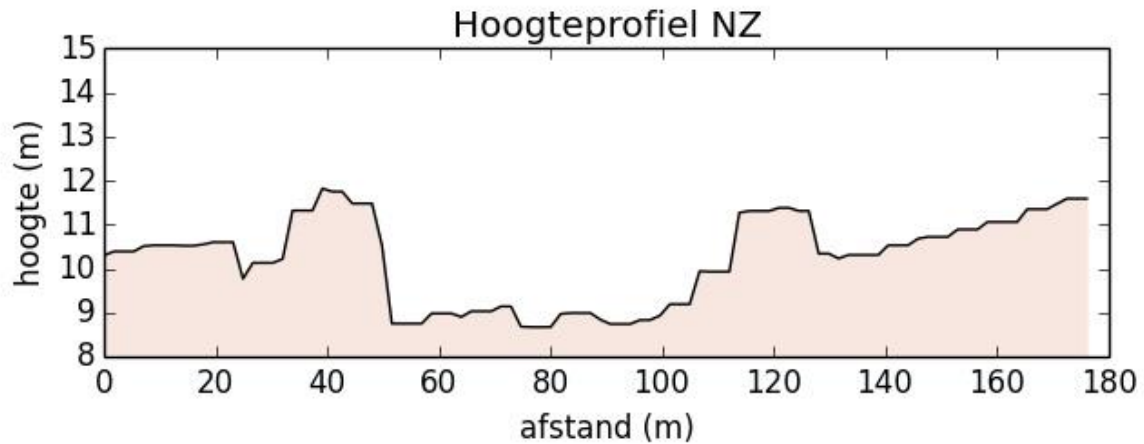
Het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 10 en 12 m + TAW, binnen de lagergelegen vallei van de Leie (Plan 6). Naar het noorden en zuiden toe loopt het landschap langzaam hoger op. Op het hoogteprofiel (Figuur 7), maar even goed op de DHM (Plan 7) is duidelijk zichtbaar hoe de Leie en de oevers sterk zijn rechtgetrokken en aangelegd. De jaagpaden bevinden zich duidelijk hoger dan de omliggende gronden.

Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM), met aanduiding van de waterwegen (1:1; digitaal; 09112017)

Plan 7: Plangebied en hoogteprofiel op het DHM (1:1; digitaal; 09112017)

Figuur 7: Hoogteverloop terrein

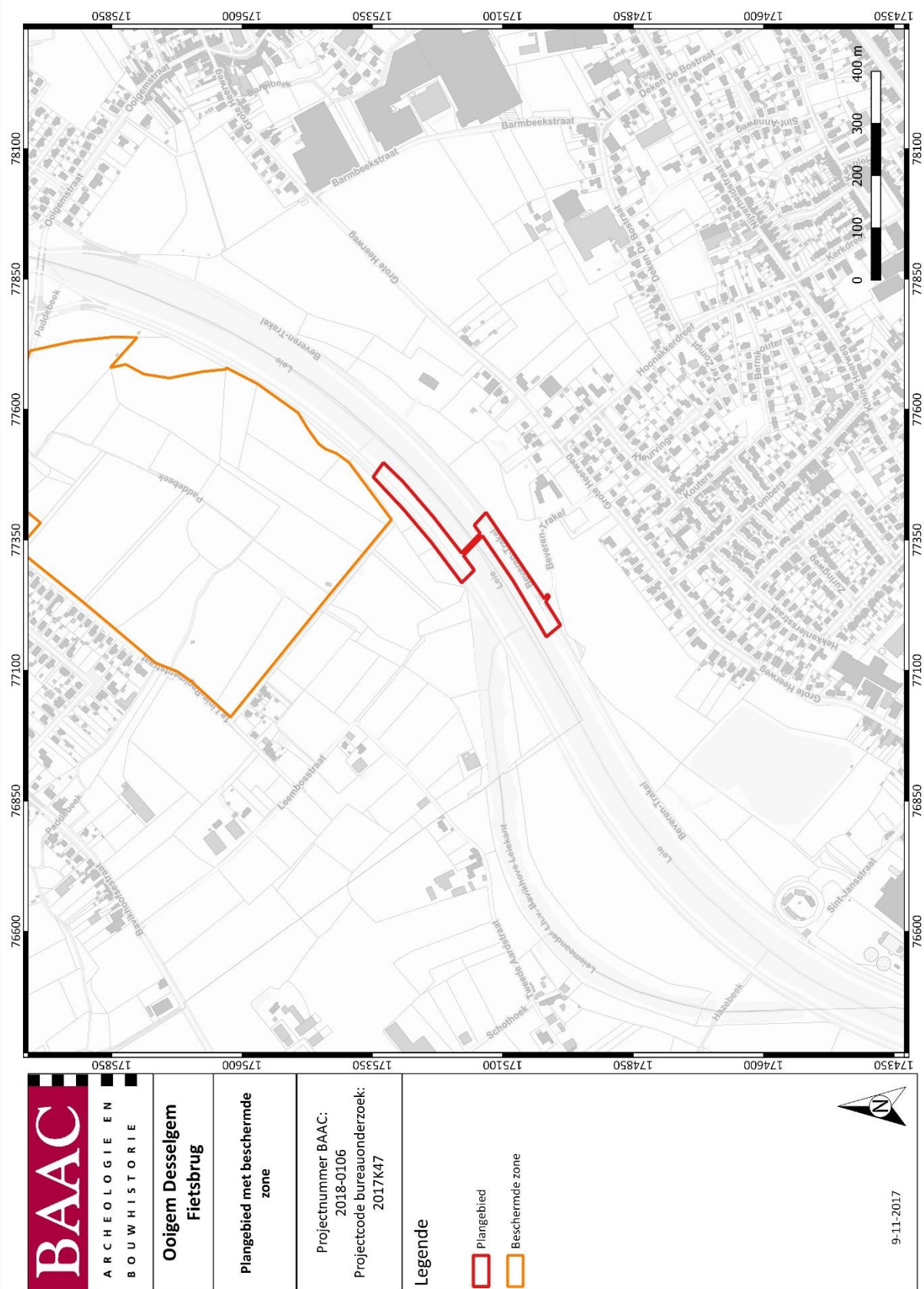
Landschappelijke en hydrografische situering

Het plangebied bevindt zich in de vallei van de Leie, meer bepaald in landschapsrelict Leievallei tussen Ooigem en Bavikhove (Plan 8).

De huidige riviervallei werd in het holoceen ingesneden in een dik sedimentpakket. De rivier kreeg een meanderend verloop waarbij de grote meanders nog sterk konden migreren door zijdelingse erosie. Het klimaat werd milder en de vegetatie ontwikkelde zich tot bossen en onder de natte omstandigheden ontstonden tevens moeras- en veengebieden. Tijdens het Atlanticum ontwikkelde het bos zich verder tot een gemengd loofwoud. Door zeespiegelstijging kon de riviervallei in de winter overstromen en werden oeverwallen afgezet langs de rivierbedding. Moeras- en veengebieden ontwikkelden zich verder en vulden oude meanders op. In de omgeving van de Leie liggen nog verschillende beken die relictten zijn van de vroegere loop van de Leie (Gaverbeek en Oude Mandel-Zeverenbeek).

De invloed van de mens wordt merkbaar vanaf de bronstijd of de vroege ijzertijd. Op de zand- en zandleemgronden vonden grote ontbossingen plaats, waarbij de gronden werden omgezet tot weiland en akkers. Na de late middeleeuwen volgde wel een korte periode van bosherstel, maar daarna kromp het bosareaal toch weer in. Door deze massale ontbossingen werd het debiet van de rivier een stuk onregelmatiger, de Leie werd een neerslagrivier. In de zomer was het waterpeil laag, in de winter hoog en vonden overstromingen plaats.

De Leie bleef tot in de 17^e eeuw slecht bevaarbaar door het onregelmatige debiet, in de zomer was ze door het lage waterpeil zelfs onbevaarbaar. Door de aanleg van sluizen en stuwen, eerst voornamelijk in het Franse deel, werd de rivier rond 1692 permanent bevaarbaar, ook in de zomer. In 1840-1844 werden verbeteringswerken aan de Leie uitgevoerd. In 1867-1871 werd het kanaal Roeselare-Ooigem aangelegd. Om het 7,5 meter hoogteverschil met de lagergelegen Leie te overwinnen werd er een, voor Vlaanderen unieke, drietrapslus gebouwd. Deze kanalisaties leidden tot een grote stijging van het waterverkeer op de Leie.

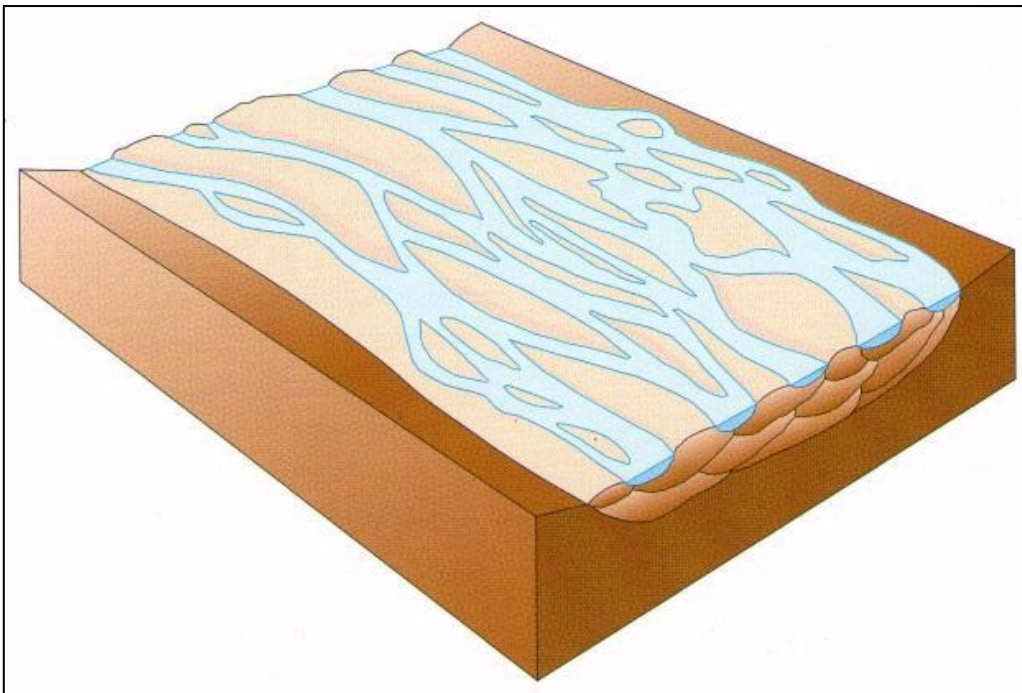

Plan 8: Plangebied met aanduiding van de beschermde cultuurhistorische landschappen, m.n. de Leievallei tussen Ooigem en Bavikhove (1:1; digitaal; 09112017)

De Leievallei maakt deel uit van het zuidelijke deel van de Vlaamse Vallei. Dit is een depressie (in feite een complex van deels bedolven thalwegen) die vanaf het Midden-Cromerien door fluviatiele processen is uitgeschuurd tot diep in het Paleogeen- en Neogeensubstraat en in de loop van het Weichseliaan opgevuld is geraakt. De dikte van dit jong-Quartaire opvulpakket kan meer dan 25 meter, en plaatselijk zelfs tot 30 meter bedragen. De Vlaamse Vallei vormt een lange zandige vlakte waarvan de kern is gelegen ten noorden van Gent, tussen Maldegem en Stekene. De hoogte ligt gemiddeld lager dan 10 m +TAW. De Vlaamse Vallei heeft oostelijke en zuidelijke uitlopers. De zuidelijke uitlopers vallen min of meer samen met de Leievallei, de Boven-Schelde en Dendervallei. In vergelijking met de Scheldevallei komen in de Leievallei dikkere afzettingen over een grotere breedte voor. Het Quartaire dek is er dikker en aan de westelijke zijde ook lemiger.¹¹ De topografie van de Vlaamse Vallei wordt deels bepaald door tertiaire getuigenheuvels uit het Paleogeen en Neogeen, die in de ondergrond aanwezig zijn. Tevens komt op het laagterras een microreliëf voor dat is gevormd door eolische dekzanden en boreale stuifzandduinen. Daarnaast zijn lokaal ook niet-geërodeerde restanten van de verwilderde fluvioperiglaciale, pre-holocene dalbodem aanwezig in de vorm van donken. Het laagterras wordt ontwaterd door een complex van beekjes waarvan het grootste deel afwatert in de richting van de Leie of de Schelde.¹²

In het Laat-Pleistoceen (130.000-11.650 BP¹³) werd de Vlaamse Vallei in haar definitieve vorm uitgeschuurd, tot diep in het Paleogeen- en Neogeensubstraat. Het diepste punt van deze uitschuring werd bereikt op de overgang van het Eemiaan (130.000-117.000 BP) naar het Weichseliaan (117.000 BP-11.650 BP). In deze periode waren de Leie en de Schelde meanderende rivieren met een sterk veranderende loop. De kustlijn kwam gedurende het Eemiaan ongeveer overeen met de huidige kustlijn. Tijdens het Weichseliaan werd het klimaat kouder en verkregen de rivieren als gevolg hiervan een vlechtend geulenpatroon (Figuur 9).¹⁴

Figuur 9: Schematische voorstelling van een vlechtend geulenpatroon, zoals dit in de Vlaamse Vallei actief was in het Weichseliaan¹⁵

¹¹ Borremans, 2015, 211.

¹² Vermeire *et al.*, 1999.

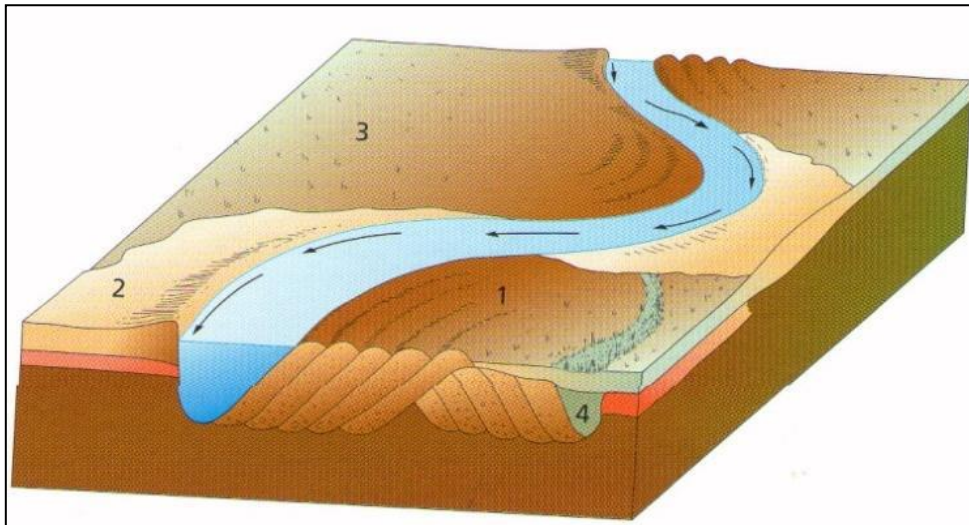
¹³ BP = *Before Present*, waarbij het heden gelijkgesteld is met het jaar 1950 n.C.

¹⁴ Vermeire *et al.*, 1999.

¹⁵ Van Strydonck/De Mulder 2000.

Tijdens het vroeg-Pleniglaciaal (117.000-76.000 BP) was een zeer koud en vochtig klimaat, gekenmerkt door vlechtende riviersystemen en de aanwezigheid van permafrost (permanent bevroren ondergrond). Als gevolg van dit laatste waren de insnijdingen beperkt. De beperkte vegetatie zorgde voor onvoldoende bescherming van de hellingen tegen het smeltwater dat in het voorjaar vrijkwam.¹⁶ Fluvioperiglaciale accumulatie domineerde en de Vlaamse Vallei werd door geleidelijke aggradatie opgevuld met afbraakmateriaal van het Paleogeen- en Neogeensubstraat. Tijdens de lente werd door het smeltwater zand en leem afgezet over de ganse breedte van de vallei. Tijdens de daaropvolgende zomer nam het debiet af en trok het water zich terug naar het hoofdstroomgebied. In de actieve geulen werd nog steeds zand afgezet, terwijl in de depressies in de valleivlakte leem sedimenteerde. De fluvioperiglaciale afzettingen zijn opgebouwd uit materialen die onder koude condities werden aangevoerd, door regen- en smeltwater van sneeuw of bodemijs, en vertonen een uiteenlopende lithologische opbouw en duidelijke laterale facieswisselingen.¹⁷

Tijdens het laat-Pleniglaciaal (76.000-14.640 BP) trad een zeer koude en droge periode op, waarbij de vegetatie zeer beperkt was en winden vat kregen op het zandoppervlak in een schaars begroeide poolwoestijn.¹⁸ Hierbij werden dekzandruggen afgezet die transversaal op de toen heersende noord- tot noordwestelijke winden lagen. Door superpositie ontstond een langgerekte dekzandgordel, met een steile, zuidwaarts gerichte lijzijde en een zachte noordwaarts gerichte loefzijde. Het gaat hierbij om een pakket van kalkloze, homogene en goed gesorteerde, fijne tot middelmatig fijne zanden met een dikte van 1 tot 5 m. De noordwaarts gerichte afwatering werd hierdoor afgedamd, waardoor langs de zuidrand van dekzandrug verschillende paleomeren ontstonden. Het verwilderde riviersysteem boog oostwaarts af om via het doorbraakdal van Hoboken en de Beneden-Schelde zijn weg naar de zee te zoeken.¹⁹

Figuur 10: Schematische voorstelling van een meanderend rivierenpatroon, zoals dit in de vallei van de Leie actief is vanaf het Laatglaciaal²⁰: 1: Kronkelwaardene (binnenkant van de rivierbocht), 2: Oeverwal (buitenkant van de rivierbocht), 3: Komgronden, 4: Oude, verlandende riviermeander

¹⁶ Verbruggen *et al.*, 1991, 360-361.

¹⁷ Borremans, 2015, 216-217.

¹⁸ Verbruggen *et al.*, 1991, 361.

¹⁹ Borremans, 2015, 219.

²⁰ Van Strydonck/De Mulder 2000.

Tijdens het Laat-Glaciaal (de laatste fase van het Weichseliaan, 14.640-11.650 BP) en in het Holoceen (11.650 BP tot nu) verbeterde het klimaat opnieuw en verkregen de Leie en Schelde opnieuw een meanderend patroon (Figuur 10). Het huidige oppervlak valt dan ook grotendeels samen met dat van de laatste fluvioperiglaciale afzettingen uit het Weichseliaan. De rivieren sneden zich vanop dat niveau in, wat mede gefaciliteerd werd door de verdwijnende permafrost, waardoor een laagterras ontstond. Later werden deze Vroeg-Holocene dalen als gevolg van de stijgende zeespiegel en erosiebasis weer gedeeltelijk opgevuld met alluviale afzettingen.²¹ Tijdens de koudere Dryasperioden binnen het Laat-Glaciaal werden rivierduinen gevormd door lokale verstuing van zanden uit de drooggevallen rivierbeddingen. Soms werden deze tijdens het Holoceen nog eens lokaal herwerkt, waardoor stuifzandduinen ontstonden.²²

Gedurende het Holoceen heeft de Leie zich als een *underfit river* ingesneden in de brede vallei. Heden ten dage heeft de rivier een breedte van enkele tientallen meter en slingert zij zich met grote meandervormige kronkels doorheen de valleibodem. In de loop van de 2^e helft van de 19^e en 20^e eeuw werd de loop van de Leie en de Schelde steeds meer rechtgetrokken in het kader van een grootschalig moderniseringsprogramma dat de waterafvoer moest verbeteren en de rivier bevaarbaar maken voor grotere schepen. Hierbij werden dijken aangelegd, oevers verstevigd en oude meanders afgesneden. Als gevolg hiervan werd het historische landschapspatroon deels weggevaagd en werden veel van de oorspronkelijke gras- en meerslanden opgehoogd voor landbouw, industrie en bewoning.²³

Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt op de tertiairgeologische kaart (Plan 9) gekenmerkt door afzettingen van het Lid van Moen, deel van de Formatie van Kortrijk (KoMo). De formatie van Kortrijk is een voornamelijk mariene afzetting en bestaat voornamelijk uit kleiige sedimenten die weinig macrofossielen bevatten. Deze formatie bestaat uit vier leden, waaronder het Lid van Moen. Het geheel kan een dikte bereiken van meer dan 100 meter en rust op de Groep van Landen.

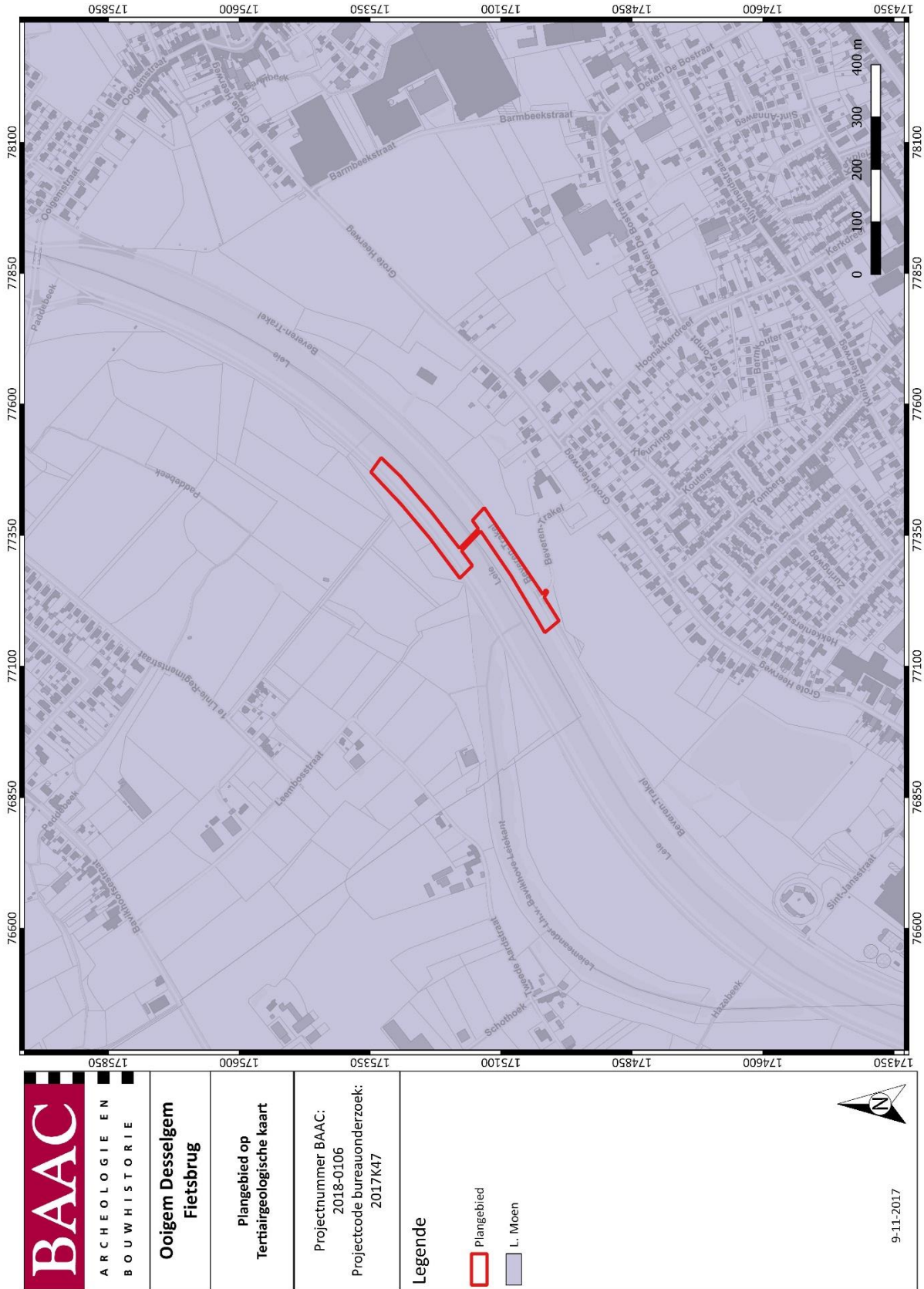
Het Lid van Moen bestaat uit een grijze, kleiige grove silt met kleilagen. Deze bevat *Nummulitus planulatus* en is gemiddeld 45 meter dik. Het Lid van Moen is soms moeilijk te onderscheiden van het Lid van Saint-Maur.²⁴

²¹ Vermeire *et al.*, 1999.

²² Borremans, 2015, 219.

²³ De Moor *et al.*, 1997.

²⁴ De Geyter 1999.

Plan 9: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (1:50.000; digitaal; 09112017)

Quartair

Op de quartairgeologische kaart (1:200.000) (Plan 10) is het plangebied gekarteerd als 3a. Hier komen fluviatiele afzettingen (**FH**) (organochemische en primairien inclusief), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) voor als toplaag. Eronder komt mogelijk een eolische afzetting (**ELPw**) (zand tot silt) voor uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg Holoceen en/of een hellingsafzetting (**HQ**) uit het Quartair. Onderin wordt mogelijk een fluviatiele afzetting (**FLPw**) uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) aangetroffen.

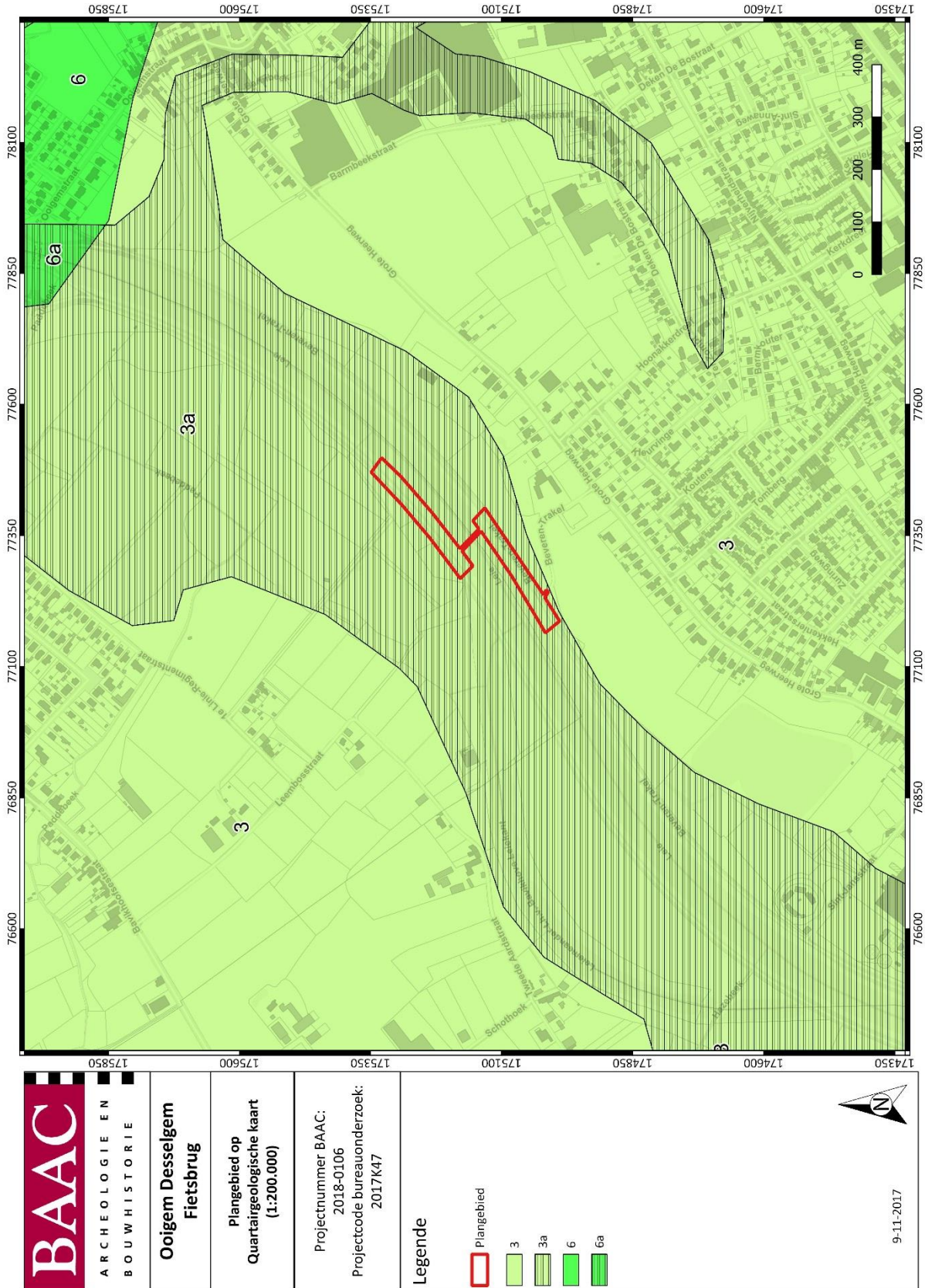
De quartairgeologische kaart (1:50.000) (Plan 11) is meer gedetailleerd. Het merendeel van het plangebied wordt gesitueerd binnen profieltype 16. Hier wordt bovenin een Holocene afzettingen genoteerd bestaande uit fluviatiele afzettingen met een textuur variërend van klei tot zand, mogelijk met veenontwikkeling. Eronder bevinden zich de Pleistocene afzettingen, meer bepaald uit het Weichseliaan. Dit zijn opeenvolgend

- de Formatie van Gent, een zandige tot zandlemige eolische afzetting, die homogeen is bovenaan en met alternatie van zand- en leemlagen onderaan, deze afzetting is hier en daar geheel of gedeeltelijk weggeërodeerd binnen profieltype 16;

- een combinatie van de Formatie van Lembeke, zandige vlechtende rivierafzettingen bestaande uit zeer fijn tot medium zand, soms met lemige intercalaties die weinig kunnen zijn, met een complex van lemige tot zandlemige lagen afgezet door een verwilderd systeem, eventueel in combinatie met hellingsafzettingen;

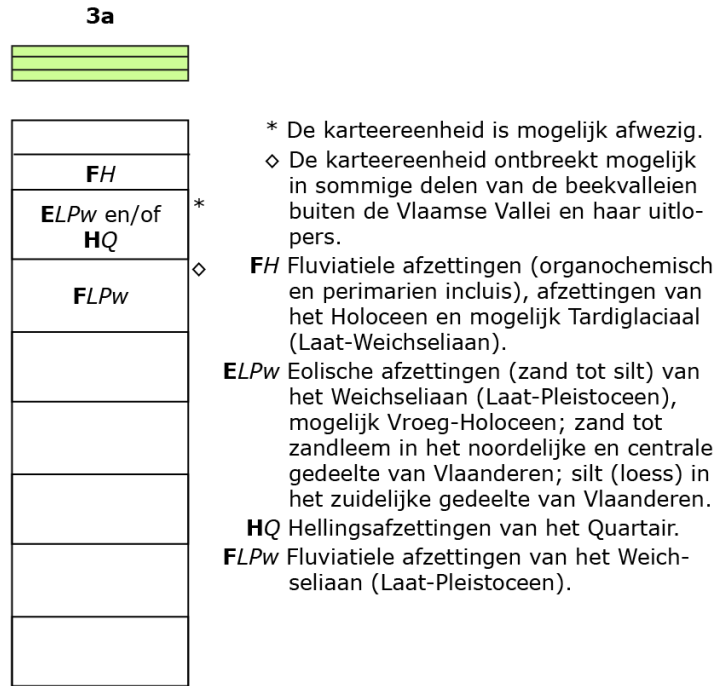
- afsluitend met de Formatie van Lembeke, die mogelijk op locaties afwezig is binnen profieltype 15.

Een klein deel van het plangebied wordt geduid met profieltype 15 waarvan enkel de toplaag verschilt van profieltype 16. Bij 15 gaat het om een colluviaal pakket, bestaande uit lemig tot zandlemig materiaal zonder profielontwikkeling, ontstaan door hellingsafzettingen.

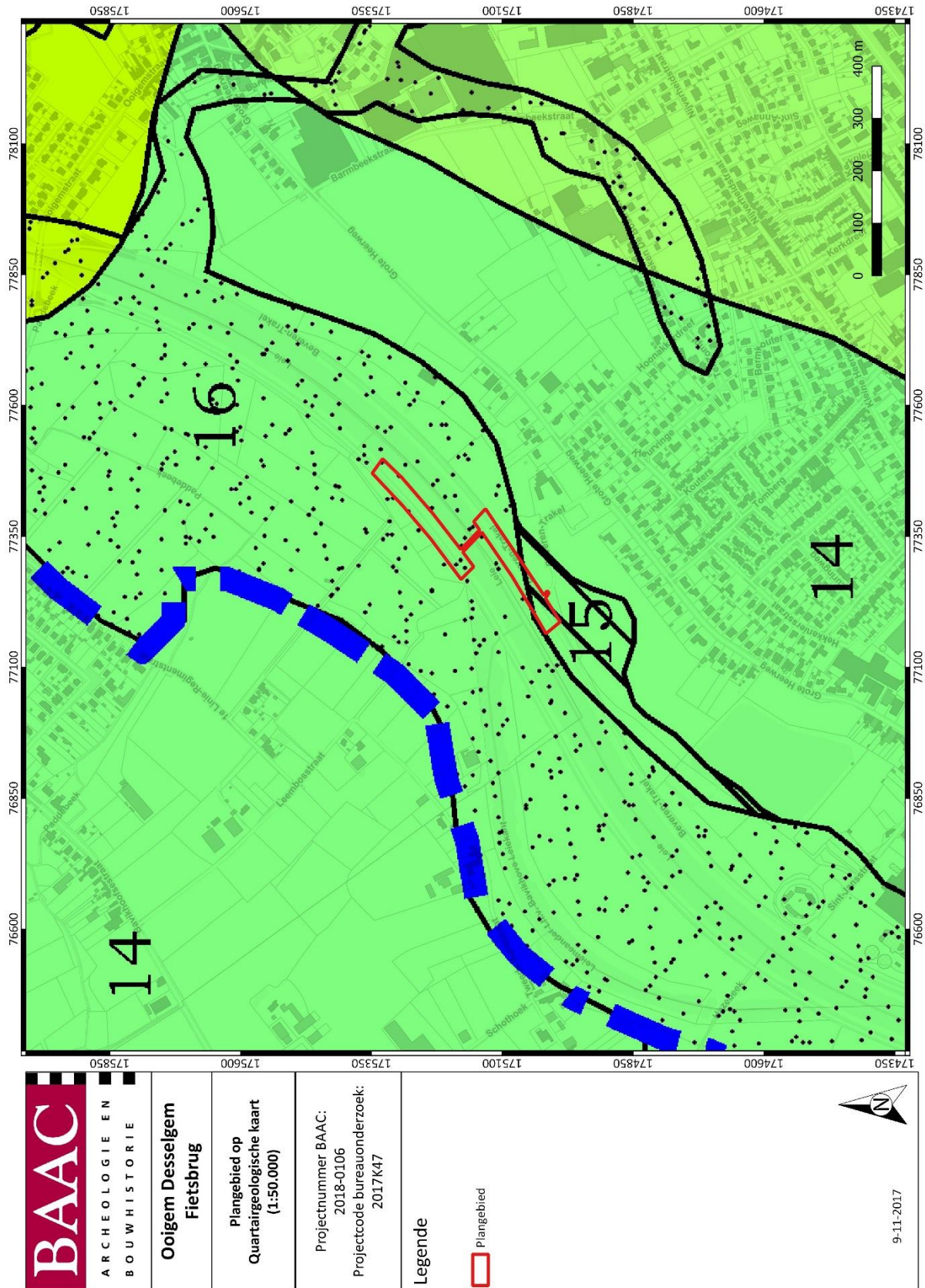
	ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Ooigem Desselgem Fietsbrug	Projectnummer BAAC: 2018-0106 Projectcode bureauonderzoek: 2017K47	Legende Plangebied 3 3a 6 6a		9-11-2017
	Plangebied op Quartairegeologische kaart (1:200.000)	Projectnummer BAAC: 2018-0106 Projectcode bureauonderzoek: 2017K47				

Plan 10: Plangebied op de Quartairegeologische kaart (1:200.000; digitaal; 09112017)

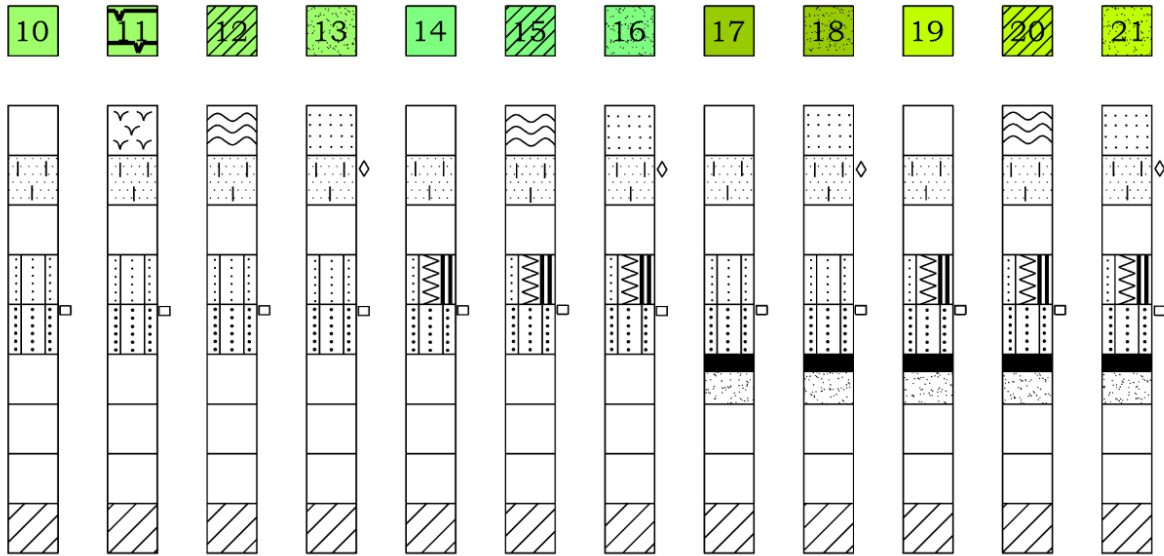
Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied²⁵

²⁵ (DOV VLAANDEREN 2016c)

Plan 11: Plangebied op de quartaargeologische kaart (1:50.000; digitaal; 09022017)

Leie Vallei

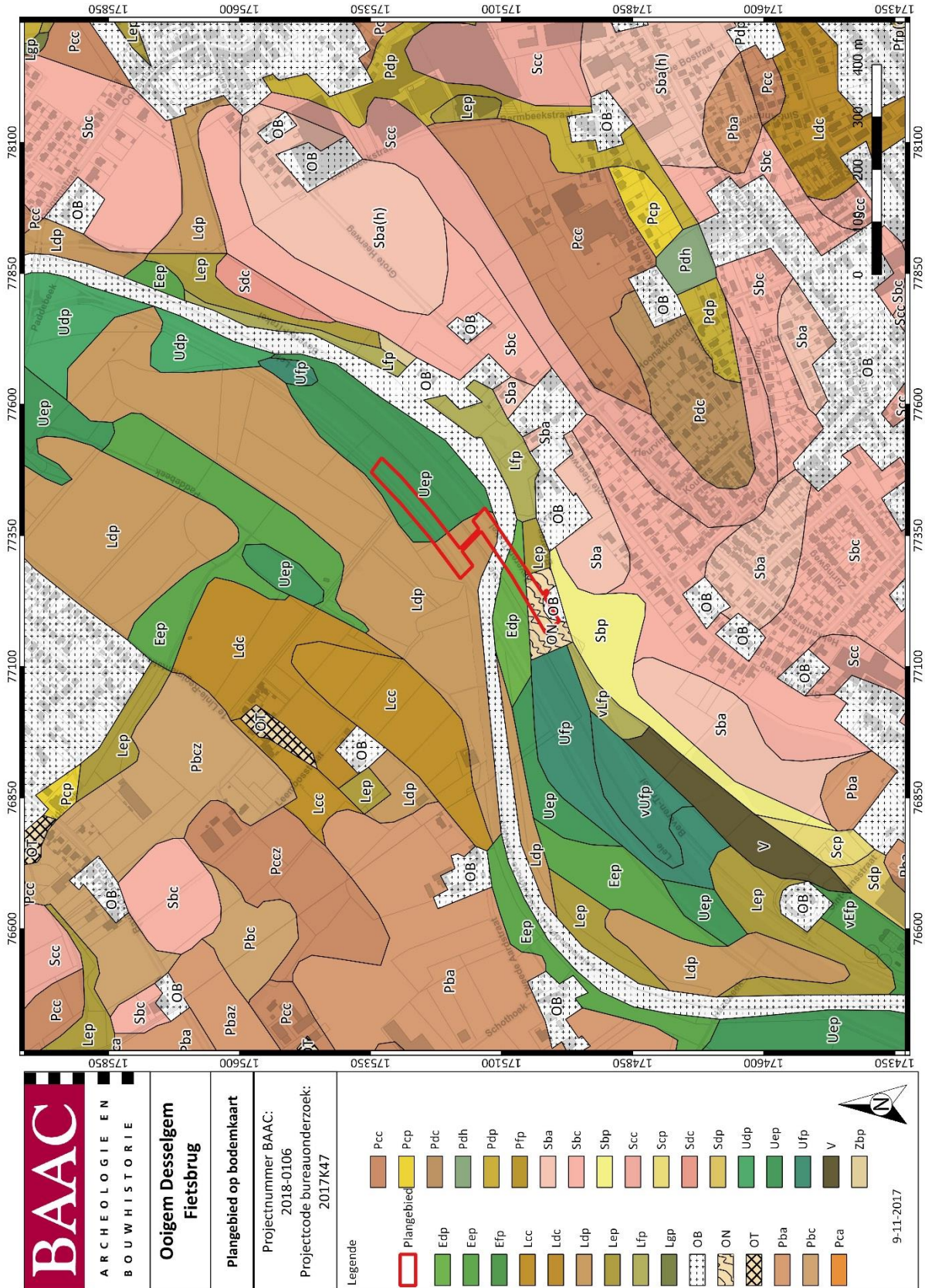
Figuur 12: Profielstaten van de quartairgeologische kaart 1:50.000, profielen 15 en 16 zijn aanwezig in het plangebied, uitleg in de tekst.²⁶

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als verschillende bodemtypes die hieronder van west naar oost worden besproken.

Het begin van de aanleg van de fietsbrug start in een zone die als opgehoogde gronden staat gekarteerd (ON). Ertussen staat een deel gemarkeerd als bebouwde zone (OB). Vervolgens wordt een hoekje aangegeven als natte zandleembodem zonder profiel (Lep). Vervolgens worden matig gleyige kleibodems zonder profiel gekarteerd (Edp). Dan wordt de oude Leieloop gekarteerd als bebouwde zone (OB). De overzijde staat gekarteerd als matig natte zandleembodem zonder profiel (Ldp) en een sterk gleyige zware kleibodem (Uep).

²⁶ (DOV VLAANDEREN 2016c)

1.3.2 Historisch kader

Het plangebied ligt op de grens van de gemeente Wielsbeke, deelgemeente Ooigem en de gemeente Waregem, deelgemeente Beveren-Leie. Toch wordt hier gekozen om de gemeente Desselgem hier nader te bespreken gezien tot in de nieuwe tijd het plangebied eerder deel uitmaakte van het grondgebied van deze gemeente.

Ooigem²⁷

Opgravingen in 1981 duiden op het bestaan van een Romeinse nederzetting in het centrum van Ooigem, onder meer werden Gallo-Romeinse dakpanfragmenten aangetroffen.²⁸ De etymologische verklaring van de dorpsnaam Ooigem zou echter van Frankische oorsprong zijn. Volgens Gysseling wijst het suffix "-gem" op een stichting door de Franken, in de periode van de 7^e tot het begin van de 9^e eeuw. Met het prefix "oy-/ooi-" wijst dit op: woonplaats der nakomelingen van Odo.²⁹ Volgens P. De Brabandere vestigde deze Odo of Audo zich op de plaats van het latere kasteel van Ooigem. Deze Frankische inwijkelingen namen vermoedelijk delen van het reeds in cultuur gebracht kouterland van hun voorgangers over, de droge gemakkelijk bewerkbare gronden aan de Leieoever. Zo ontstonden los van elkaar staande landbouwgemeenschappen in nabijheid van de Leie. In het jaar 964 wordt in een akte de schenking vermeld van een aantal parochies en bossen in het Methelawoud door Boudewijn Baldzo aan de Sint-Pietersabdij van Gent. Het gaat om goederen die oorspronkelijk uitgebaat werden door de Gentse Sint-Baafsabdij, maar die werden verlaten na de Vikinginvasies in de 9^e eeuw en later door de graaf van Vlaanderen geïsurpeerd. Verscheidene oudere literatuurbronnen linken het ontstaan van Ooigem aan het Methelawoud en beschouwen het huidige Ooigembos als laatste restant, maar deze vaststelling blijkt twijfelachtig. Een "forestum Methela" wordt vermeld in 10^e- en 11^e-eeuwse bronnen als bezit van de Gentse Sint-Pietersabdij. Dit woud en jachtdomein strekte zich uit ten zuiden van de Leie vanaf de Vijve (Gaverbeek) over Desselgem en Beveren tot Harelbeke en Wevelgem, en ten oosten tot een groot deel van Waregem en Nokere. Er is echter niets gekend over uitlopers van het woud op de linkeroever van de Leie. Het woud wordt voor het laatst vermeld in een akte uit 1038. In een oorkonde van de Gentse Sint-Pietersabdij uit 966 wordt gesteld dat het woud een beweiding van duizend varkens toeliet.³⁰

De site van het kasteel van Ooigem heeft vermoedelijk een geschiedenis als castrale motte met circulaire walgracht. Volgens sommige bronnen wordt al in de 9^e eeuw op de plaats van het huidige kasteel een castrum of burcht gebouwd als versterkte motte ter verdediging van Harelbeke, die de hoofdplaats was van de Vlaamse graven. De versterking was op de meest strategische plaats gelegen, in de buitenbocht van de Leie aan de Ooigemse zijde, waarbij men een vergezicht had op schepen die stroomopwaarts komen gevaren.

De eerste vermelding van het toponiem Ooigem komt voor in een oorkonde uit 1037-1038, als "Otingehem" of "Onugehem". Latere schrijfwijzen zijn onder meer Odingehem (1038), Odenghem (1080), Odenghim (1135), Odegem (1190), Oyghem (1430), Ooigem (1903). Het toponiem komt voor in diverse eigennamen, vermoedelijk heren van Ooigem. Archeologische studies, onder meer met vondsten van gebruiks aardewerk en Pingsdorffkeramiek, wijzen op het bestaan van bewoning in het centrum van Ooigem in de 11^e en 12^e eeuw.³¹ De kerk wordt gebouwd op een reeds bestaande begraafplaats. In een bisschoppelijke akte uit 1111 wordt voor het eerst het "altare van Ooigem" vermeld. Eertijds was Harelbeke vermoedelijk de primitieve of moederkerk voor het gebied Ooigem, tot de heer van Ooigem op zijn domein een kapel laat oprichten, die uitgroeit tot kerk. Vanouds

²⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, id122144.

²⁸ Mogelijk wordt hier verwezen naar een late ijzertijdkuil met houtskool en dakpannen, gevonden aan de Laurierstraat te Ooigem (CAI77049) of de vondst van Romeinse dakpannen bij de Sint-Brixiuskerk (CAI76513).

²⁹ Debrabandere 2010.

³⁰ Vandeputte 2007.

³¹ Dit aardewerk is gevonden bij de opgravingen bij de Sint-Brixiuskerk in 1982, waar aardewerk uit de Karolingische periode is aangetroffen (CAI76513).

behoort de parochie Ooigem tot het bisdom Doornik. Een eerste stenen kerkje ter vervanging van een houten exemplaar dateert uit het eerste kwart van de 13^e eeuw.

Op burgerlijk-bestuurlijk vlak behoorde Ooigem tot het graafschap Vlaanderen, kasselrij Kortrijk, roede van Harelbeke. Het grondgebied van de huidige deelgemeente was verdeeld in diverse heerlijkheden, waarvan de belangrijkste de vrijheerlijkheid van Ooigem was, een allodiaal domein dat niet aan het grafelijke gezag was onderworpen en enkel afhankelijk van "God en de zon". De heerlijkheid bezat hogere, middelbare en lagere rechtspraak. Aangezien de kerk zich op grondgebied van de heerlijkheid van Ooigem bevindt, wordt het allodium ook als dorpsheerlijkheid beschouwd.

Op het einde van de 14^e eeuw zou op het kasteel een brand gewoed hebben waarbij een vierde van het kasteel werd verwoest. Ook op het einde van de 15^e eeuw is het kasteel van Ooigem in verwaarloosde toestand. De bezitter, familie van Luxemburg, hield er zelfs geen baljuw meer. Tijdens troebelen tussen de Gentenaars en de grafelijke macht wordt de omgeving geplunderd. Ook het kasteel wordt binnengedrongen en de windmolen in het dorpscentrum wordt zwaar beschadigd.

In 1510 wordt de vrijheerlijkheid verkocht aan het Bourgondische geslacht de Gros. In het begin van de 16^e eeuw laten zij de korenwindmolen volledig vernieuwen en het kasteel bewoonbaar maken. Nog in de 16^e eeuw wordt tegen de noordelijke zijbeuk van de kerk een laatgotische Onze-Lieve-Vrouwekapel aangebouwd. Tijdens godsdienstberoerten in de 2^e helft van de 16^e eeuw gaat de streek gebogen onder economische crisis, plunderingen en verwoestingen. Hoewel reeds maatregelen werden genomen vanaf 1567, wordt het kasteel rond 1576 geplunderd door opstandelingen. Het akeligste jaar voor het dorp is 1583 wanneer het naast hongersnood, plundering en oorlog ook nog wordt geteisterd door pest. In 1594-1596 ligt het kasteel van Ooigem in puin.

Vanaf de 2^e helft van de 17^e eeuw wordt omwille van de tiendenheffing het grondgebied van de parochie Ooigem onderverdeeld in vier gebieden: de "Oosthouck" of "Oostsplete", de "Leycant" of "Leysplete", de "Westhouck" of "Westplete" en de "Pichouck" of "Piekhoop". Later (vanaf 1772) wordt nog een verdere onderverdeling gemaakt over zeven wijken, de West-, Oost- en Leysplete worden hierbij in twee gedeeld.

In het basiswerk *Flandria Illustrata* van de hand van Antonius Sanderus (1641-1644) wordt de heerlijkheid van Ooigem wel vermeld, maar het kasteel niet afgebeeld. Vermoedelijk laat de familie de Gros in de loop van de 17^e eeuw het huidige kasteel in traditionele bak- en zandsteenstijl bouwen op de oude grondvesten.

Tijdens de Hollandse oorlog (1672-1678) moet de bevolking oorlogsbelasting en plunderingen door Franse soldaten ondergaan. In 1681 breken de dijken van de Leie en volgt een overstroming, waarbij onder meer de kasteelhoeve wordt overstroomd. In 1683-1684 wordt de streek geteisterd door Franse soldaten uit Harelbeke. De Negenjarige Oorlog (1688-1697) zorgt opnieuw voor ellende. De kerk is in vervallen staat, er wordt geplunderd door zowel Spaanse als Franse troepen. In 1694 breekt een pestepidemie uit.

Tot het laatste kwart van de 19^e eeuw zijn Ooigem en Desselgem enkel door een veerpont verbonden, gesitueerd op een doorwaadbare plaats ter hoogte van de bocht tussen het kasteel van Ooigem en het Munkenhof (Desselgem), ten oosten van de huidige Desselgemstraat. Het veer wordt op deze plaats onder meer aangeduid op een kaart uit 1764 en vermeld als "veir van Oijghem". De aanlegsteiger wordt "den aard" genoemd en is bereikbaar via een zijstraat van de Wielsbeeksestraat.

In het midden van de 18e eeuw kent Ooigem opnieuw oorlogsellende en wordt de verblijfplaats van Saksische regimenten. Vanaf 1795 wordt Vlaanderen ingelijfd bij Frankrijk. In de nieuwe administratieve indeling wordt de parochie onderdeel van het "Département de la Lys", kanton

Wakken. Dit luidt het einde in van het ancien régime en de traditionele machtsverhoudingen, bezits- en bestuursvormen.

Door kerkelijke herschikkingen behoort de parochie Ooigem vanaf 1802 tot het bisdom Gent. Na hervormingen in 1835 wordt de parochie aan het bisdom Brugge toegevoegd, aanvankelijk onder de dekenij Kortrijk, sinds 1941 onder dekenij Waregem. De 19^e eeuw kent een groeiende aandacht voor onderwijs waarbij onder andere een gemeentelijke weefschool wordt gesticht, in een poging de linnenweverij te stimuleren.

In 1840-1844 worden verbeteringswerken aan de Leie uitgevoerd. In 1867-1871 wordt het kanaal Roeselare-Ooigem aangelegd, officieel geopend in 1872. De oorspronkelijke breedte bedroeg 14 meter. Om het hoogteverschil met de lagergelegen Leie te overwinnen wordt een drietrapslus gebouwd. Deze kanalisaties leidden reeds tot een grote stijging van het waterverkeer over de Leie. Naar het einde van de 19^e eeuw toe komt een merkbare vertraging voor in de uitbouw en het onderhoud van de bevaarbare infrastructuur, mede door de opkomst van het spoor. In de 2^e helft van de 19^e eeuw worden "steenwegen van groot verkeer" aangelegd, onder meer een verbindingsweg tussen Oostrozebeke en Deerlijk, met de bedoeling het achterland een goede toegang te verlenen tot de Leie, de steenweg Gent-Kortrijk en de spoorweg. De planning en realisatie van de steenweg (Oostrozebeeksestraat - Desselgemsestraat) vindt plaats in de periode 1868-1872. Om een vlotte verbinding mogelijk te maken wordt het oude veerpont in 1872 vervangen door een nieuwe ijzeren brug naar ontwerp van ingenieur E. Cambier. De steenweg van Bavikhove naar Wielsbeke wordt in verscheidene fasen aangelegd, in 1867 wordt het tracé Wielsbeke-Ooigem verhard (Wielsbeeksestraat), in 1890 wordt het tracé Ooigem-Bavikhove voltooid (Bavikhoofsestraat).

Tussen 15e en 18e eeuw was Ooigem voornamelijk een landbouwgebied. De 18e eeuw wordt gekenmerkt door een bloei van de lijnwaadweverij, die echter op het einde van de eeuw is verdwenen. Vanouds wordt in Wielsbeke, Ooigem en Sint-Baafs-Vijve vlas geteeld en op traditionele wijze verwerkt, onder meer met dauwrotting, putrotting en Leierotting. Vanaf het midden van de 19^e eeuw kende de vlasnijverheid een steile opgang doordat er geen verbod meer wordt gesteld op het roten in de Leie. Door de Engelse en Ierse vlaskopers werd de Leie "The Golden River" genoemd, vanwege zijn vermeende unieke rootkwaliteit van het Leiewater, wat eigenlijk voornamelijk te maken had met de trage stroming. Na de oogst wordt het gebundelde vlas in bakken of "hekkens" in de Leie te roten gelegd. Na een bepaalde rootduur, afhankelijk van de weersomstandigheden, worden de bakken geleegd en het vlas in "kapellen" op droogweiden langs de Leie gezet, om te drogen en te bleken. Vaak wordt het vlas na drogen in grote schelven gestapeld, in afwachting op een tweede rootbeurt, waarna het opnieuw gedroogd wordt. Daarna wordt het vlas opgeslagen in schuren en moest het vlas worden gezwingeld (vezel van de bast ontdaan). Heel wat dorpingen bezaten naast of achter hun woning of hoevetje een klein zwingelkot.

Er ontstond gaandeweg een scheiding tussen vlasbereiding en vlasverwerking: de vlasvezelbereiding bevond zich langsheen de Leie, de verwerking gebeurde vaak in Engeland. Rond 1900 beginnen door toenemende mechanisering de grote vlasfabrieken op te komen. Een eerste vlasfabriek werd gesticht in 1869 in de Vaartstraat. In de omgeving van de Leie bevinden zich te Ooigem in 1812 enkele kleine kalkovens die kalk van hoge kwaliteit produceerden. Al in 1587 wordt een plaats bij de Leie aangeduid als "calchoven".

Ooigem heeft sterk te lijden onder de Eerste Wereldoorlog. Door Duitse beschietingen in oktober 1918 worden stukken van de toren, het dak en het Onze-Lieve-Vrouwaltaar vernield. Tijdens hun terugtocht wordt de Leiebrug tussen Ooigem en Desselgem door Duitse troepen opgeblazen. Er wordt in de periode 1921-1922 een nieuwe stalen brug gebouwd, van het Vierendeeltype met verticale stijlen en gebogen liggers.

In mei 1940 wordt het oprukkende Duitse leger tegengehouden aan de Leie door troepen van het Belgische 1^e Linieregiment. Er wordt gedurende drie dagen front gevormd aan de Leieoever. Te Ooigem sneuvelden daarbij 71 Belgische soldaten. De kerk wordt zwaar beschadigd. In 1940 wordt de Leiebrug tussen Ooigem en Desselgem opnieuw opgeblazen, wanneer Belgische troepen stelling nemen achter de Leie. Tijdens de Duitse bezetting wordt ze nog in 1940 vervangen door een smalle houten brug, die in 1944 door de terugtrekkende Duitse troepen wordt opgeblazen. De voorlopige houten brug wordt meteen hersteld en blijft in gebruik tot 1966. In 1968 is de huidige boogbrug in gewapend beton voltooid.³²

Tijdens het interbellum vindt in de vlasvezelbereidingsnijverheid een belangrijke evolutie plaats. Door de introductie van kunstmatige warmwaterroterijen wordt men minder afhankelijk van de Leie en het klimaat en weersomstandigheden. Ook het verwerkingsproces wordt gemechaniseerd door de ontwikkeling van zwingelturbines. De vlasvezelbereiding verlegt zich van de kleine huis- en hoevenijverheid naar vlasfabrieken die steeds groter worden. Wanneer het Leieroten in 1943 omwille van de hindering voor de scheepvaart en de sterke vervuiling verboden wordt, is de omschakeling totaal.

Desselgem³³

Op verschillende locaties te Desselgem zijn sporen teruggevonden van oudere occupatie, onder andere enkele vuursteenconcentraties. Op de hogere oevers van de Leie werden archeologische sporen en structuren waargenomen uit de metaaltijden en uit de Romeinse tijd. De Grote Heerweg lijkt, gezien de talrijke Romeinse vondsten, een tracé dat mogelijk teruggaat op een Romeinse weg.³⁴ Het belang van deze weg en de Leieboorden in het algemeen blijkt onder meer uit de situering van de oude kern van Desselgem, die minstens middeleeuws van oorsprong is. De dorpsnaam Thrassalldinghem wordt voor het eerst vermeld in de 2e helft van de 10e eeuw maar de locatie suggereert een oudere oorsprong, in relatie met Ooigem.

Vanaf de 5^e en 6^e eeuw worden de in cultuur gebrachte akkers door Frankische inwijkelingen overgenomen. Bij de Frankische inwijkingen ontstaan op de grote en gemakkelijk bewerkbare gronden aan de Leieoever grote hofsteden, die later zullen uitgroeien tot domeinen en heerlijkheden. De voornaamste hofsteden die in de Frankische periode in Desselgem ontstaan, zijn Thrassalldinghem (latere "Munkenhof"), Teppinghem (latere Meierie) en Stenbeca (latere goed "Ter Petantie").

De nederzetting Thrassalldinghem ontstaat op deze vruchtbare gronden naast de Leie, ter hoogte van de huidige Munkenhofdreef, en wordt bewoond door een groep Franken onder leiding van Thrassald (Thras-walda betekent dreigende heerser). Thrassald geeft zijn naam aan de plaats Thrassalldinghem, wat vele eeuwen later Threslingim, Terslingem, Derselghem en tenslotte Desselgem zou worden. Van Teppinghem, de latere verblijfplaats van de meier, weet men dat die bestaat uit een opper- en neerhof, beiden omringd door een brede gracht. Het mottekasteel zal langzaam evolueren tot een agrarisch wooncomplex, mogelijk evolueert de Meierie in de late middeleeuwen van een mottekasteel naar een site met walgracht. Ook het goed "Ter Linden" is één van de oudste hoeves van Desselgem, vermoedelijk ontstaan rond de 6e of 7e eeuw op de kouterlanden langs de Leie. Omstreeks de 7e eeuw is de streek gekerstend en wordt in de buurt van de hofstede Thrassalldinghem een eerste kapel gebouwd.

Na de invallen van de Noormannen maken de graven van Vlaanderen gebruik van het machtsvacuüm om hun macht en bezittingen uit te breiden. Omstreeks 950 schenkt graaf Arnulf I (889-965) van Vlaanderen, een deel van zijn bezittingen aan de Gentse Sint-Pietersabdij. De schenking omvat onder

³² Vandeputte 2007.

³³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, id126110.

³⁴ Onder andere CAI711110, CAI76043, CAI76690.

meer een uitgebreid gebied in de Leiestreek, waaronder bijna heel het huidige Desselgem. De schenking van Arnulf de Grote wordt in een oorkonde van 964 bevestigd door de Franse koning Lotharius II. In deze oorkonde worden de nederzettingen Thrassalginghem (latere "Munkenhof"), Teppinghem (latere Meierie) en Stenbeca (latere goed "Ter Petantie") voor het eerst vermeld. Hoewel enkel deze drie hofsteden vermeld worden in de oorkonde van 964, maken mogelijk nog andere hoeves deel uit van de schenking van circa 950. Eén van deze hoeves is vermoedelijk het goed "Ter Linden". Ook het goed "Ten Zilverberge" is mogelijk reeds aanwezig in de 10e eeuw. Naast de hofstede wordt ook het eerste, lemen kerkje van Desselgem op het kouterhoofd ten zuiden van de hofstede het "Munkenhof" en in de akte vermeld.

De monniken van de Sint-Pietersabdij kiezen het Thrassalginghem als bestuurscentrum voor hun bezittingen in de streek. Voortaan zal de oude hofstede "Munkenhof" (benaming verwijst naar monniken) genoemd worden, terwijl haar oorspronkelijke naam zou overgaan op de ganse parochie. Het "Munkenhof" vormt het foncier van de ongeveer 1400 ha grote Sint-Pietersheerlijkheid, een belangrijk allodium dat zich uitstrekt over een groot deel van Beveren-Leie en Desselgem en verder nog gronden heeft in Waregem en Deerlijk. In de vroege middeleeuwen wordt het zuidelijke gedeelte van Desselgem nog steeds ingenomen door het Methelawoud. Ter hoogte van de huidige Kasteelstraat en Desselgem-Dries ligt het Laakbos, dat eigendom is van de Meierie.

Onder Boudewijn V (1035-1067) wordt het graafschap Vlaanderen hervormd. Desselgem behoort tot het graafschap Vlaanderen, meer bepaald tot de kasselrij Kortrijk. Deze kasselrij is onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Harebeke die verder is opgedeeld in 18 parochies, waaronder Ooige en Desselgem.

De gronden rond de Leie worden al vrij vroeg bebouwd en in cultuur gebracht. Vanaf de 11^e en 12^e eeuw worden grote delen els- en hooilanden op het overstromingsgebied van de Leie gewonnen. Eveneens in de 11^e en 12^e eeuw wordt het Methelawoud in het centrale en zuidelijke gedeelte van Desselgem door de bevolkingstoename en de nood aan landbouwgronden ontgonnen. Op de vrijgekomen gronden ontstaan enkele grote hofsteden, zoals het goed "Te Mele", "Te Raden", "Ter Wedaghe" en "Ter Keysere".

Aldus bestaat er van de 12^e tot de 14^e eeuw een dubbel gezag in de Sint-Pietersheerlijkheid. Om orde en wet te handhaven op haar bezittingen stelt de Sint-Pietersabdij meiers aan. De twee machtskernen, "Munkenhof" en Meierie, zullen een duidelijke invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de parochie Desselgem.

In de 1309 worden twee windmolens vermeld in Desselgem. Vermoedelijk in 1382, bij de slag van Westrozebeke, verdwijnt de windmolen van de monniken van het "Munkenhof". In 1452 worden de hofstede "De Meierie" en de bijhorende windmolen verwoest tijdens de opstand van de Gentenaren tegen hertog Filips de Goede. Sindsdien blijven de gronden onbebouwd en worden gebruikt als landbouwgrond en weiland, de ophoging binnen de walgracht zal geleidelijk aan worden genivelleerd.

In de 16^e eeuw wordt melding gemaakt van een schandpaal nabij de kerk, waarschijnlijk geplaatst tegen de kerkmuur. Op het pleintje ten noorden van de kerk staat lange tijd een meidoornboom waaronder alle openbare aankondigingen plaatsvinden.

In de laatste decennia van de 16^e eeuw breken onrustige tijden aan met het opkomende protestantisme, de Beeldenstorm en de reactie van de katholieke Spaanse vorsten. De volledige streek verpaupert en raakt ontvolkt door emigratie, ziekte en krijgsverrichtingen. De parochiekerk van Desselgem wordt grotendeels verwoest door de Gentse calvinisten (1579-1580). In 1598 wordt het "Munkenhof" platgebrand door vrijbuiters uit Oostende. Na de opstand van de Nederlanden tegen

Spanje, op het einde van de 16^e eeuw, blijken vele hoeves verdwenen en is het bevolkingsaantal drastisch afgenomen.

Na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) tijdens de regering van de aartshertogen Albrecht en Isabella, volgen de oorlogen elkaar opnieuw op: de oorlogen van de Franse koning Lodewijk XIV en de Negenjarige Oorlog (1688-1697). Antonius Sanderus vermeldt in 1641 dat de heerlijkheden Desselgem en Beveren behoren tot de Gentse Sint-Pietersabdij, op uitzondering van enkele landerijen waarvan de heer van Markegem eigenaar is. Sanderus stelt in zijn *Flandria Illustrata* (1641) het praetorium of het hof van de Sint-Pietersabdij van Desselgem ("Munkenhof") voor als een met water omringd hof met bijgebouwen. Op de achtergrond wordt de tweebeukige parochiekerk zonder toren weergegeven. Tijdens de Spaanse Successie-oorlog (1701-1714) worden de gebieden in 1708 geteisterd door terugtrekkende Franse troepen. Na de Vrede van Utrecht in 1713 verbetert de economische toestand en begint een periode van relatieve rust en vooruitgang.

Figuur 13: Afbeelding van het Munkenhof in de *Flandria Illustrata* van Sanderus (blz 423)

Onder het Oostenrijkse bewind wordt de steenweg van Kortrijk naar Gent aangelegd in 1716-1717. Oorspronkelijk wil men de oude en bochtige Grote Heerweg heraanleggen als steenweg. Tot aan de Franse revolutie blijft de abt van de Sint-Pietersabdij uit Gent één van de machtigste grondeigenaars in de streek tussen de Gaverbeek en de Leie. Met de Franse revolutie worden alle eigendommen opgekocht door een vertegenwoordiger van de abdijsheer, die vervolgens de eerste officiële burgemeester wordt van Desselgem.

De spoorweg tussen Gent en Kortrijk wordt in 1838-1839 aangelegd. In het midden van de 19^e eeuw heeft Desselgem ook een weefschool, die onder andere door de expansie van de vlasnijverheid niet lang heeft bestaan.

De landbouw en thuisnijverheid (linnen) zijn tot circa 1850 de voornaamste bron van inkomsten. Daarna kent de streek en ook Desselgem de opgang van het roten van vlas in de Leie en van de

vlasverwerking in het algemeen. De schepen op de Leie mochten in de 19^e eeuw niet varen op schroefkracht, aangezien de schroeven het bodemslijk omhoog jagen en zo het rotende vlas aantasten, en dienen bijgevolg voortgetrokken te worden op de *trakel* of het jaagpad. Door het Leieroten komt de vlasbewerking los van de hofsteden en worden er vanaf het 3^e kwart van de 19^e eeuw volop nieuwe huizen en vlasschuren gebouwd op de Leiekant. Daarnaast heeft de bloeiende vlasnijverheid ook een grote invloed op de ontwikkeling van het dorp en het bevolkingscijfer. Parallel met verschijnsel van de opkomende vlasnijverheid, ontstaan ook heel wat herbergen op de gemeente.

In het begin van de 20^e eeuw zijn er verscheidene Desselgemse steenbakkers werkzaam als seizoensarbeiders in eigen gemeente of in Noord-Frankrijk. Op bevel van de Duitsers worden vanaf 1916 een groot deel van de herbergen in Desselgem gesloten. Verschillende gebouwen worden ook gebruikt als Duits kwartier. In datzelfde jaar laten de Duitsers in Desselgem drie vliegvelden aanleggen: één ten oosten van de Ooigemstraat (aan de Tienbunder), één in de buurt van de Radestraat en één nabij de Waregemstraat. Beschietingen op 16 en 17 oktober 1918 van zowel geallieerde als Duitse troepen brengen de dorpskern ernstige schade toe. Op 19 oktober 1918 laten terugtrekkende Duitse troepen de ijzeren brug over de Leie springen om de oprukkende Engelsen achter de rivier te houden. De Engelsen hebben vermoedelijk vrij snel daarna een noodbrug opgetrokken. In 1920 schrijven de gemeentebesturen van Desselgem en Ooigem (Wielsbeke), met behulp van de technische diensten van de arrondissementen Kortrijk en Roeselare, een aanbesteding uit voor een nieuwe brug over de Leie. De nieuwe brug wordt een ijzeren brug opgebouwd uit vierendealliggers. De werken worden uitgevoerd van juni 1920 tot november 1922. Na de Eerste Wereldoorlog wordt er een herdenkingsmonument voor de militaire en burgerlijke slachtoffers opgericht tegen de kerkhofmuur.

In mei 1940 proberen de geallieerden de optocht van de Duitsers te stuiten door stelling te nemen achter de Leie en de Leiebruggen te dynamiteren. Doordat de verouderde stafkaarten van de Duitsers enkel het verloop van de Oude Leiearm weergeven en nog niet de nieuwe loop die sinds 1934 meer noordelijk ligt, worden de Duitse soldaten na het oversteken van de Oude Leiearm zonder beschutting beschoten vanaf de andere zijde van de Nieuwe Leiearm en vinden honderden Duitsers de dood tussen de Oude en de Nieuwe Leiearm. Als vergelding voor de grote verliezen houden de Duitsers een razzia onder de burgers in de Leiekant. In mei 1940 worden 45 gebouwen in de Desselgemse Leiekant in brand gezet. Ook de dorpskern van Desselgem wordt zwaar beschadigd. Nog in 1940 wordt een houten noodbrug ter vervanging van de in mei 1940 gedynamiteerde Leiebrug opgericht. In 1944 vernietigen de Duitsers de onder hun bezetting gebouwde noodbrug over de Leie en wordt een nieuwe noodbrug opgetrokken, die in 1945 is afgewerkt. De "voorlopige" brug zou ruim twintig jaar gebruikt worden.

In 1943 wordt het roten in de Leie bij wet verboden waarop men in de nabijheid van de rivier betonnen roterijen bouwt voor het kunstmatig roten van vlas met verwarmd water. Tot na de Tweede Wereldoorlog blijft de vlasbewerking nagenoeg de enige nijverheid die Desselgem kent. Nog in de jaren 1940-1950 worden verscheidene vlasfabrieken opgericht. Ook gaan in die periode verschillende weverijen van start. Ondanks het feit dat de houten brug over de Leie van 1945 slechts een noodbrug is, zal men pas in 1960 werk maken om een nieuwe brug te bouwen. In mei 1968 is de betonnen brug klaar.

In 1973 wordt naast de oude sluis ter hoogte van het kanaal Roeselare-Leie een nieuwe sluis voorzien die scheepvaart mogelijk maakt voor schepen van 1350 ton. In 1975 wordt de Leie ter hoogte van Desselgem rechtgetrokken, waardoor het landschap sterk verandert. Hierdoor komen zeven meanders aan de andere oever van de Leie te liggen. De vroegere meanders die van de rivier afgesloten zijn, worden gebruikt voor recreatie en toerisme. Daarnaast verdwijnen ook enkele hofsteden.

Kaartmateriaal

Leieloop tussen Menen en Gent (1601-1800)³⁵

De oudste bruikbare cartografische bron voor plangebied van de fietsbrug is een weergave van de loop van Leie van Menen naar Gent gemaakt tussen 1601 en 1800 (Plan 13). Hierin wordt duidelijk dat de loop van de Leie grondig is gewijzigd. Het plangebied bevindt zich grotendeels in het overstromingsgebied van de Leie, waarin zowel graslanden als bosgebied staan aangegeven. Net ten zuiden van het plangebied is wat bewoning weergegeven.

Figuratieve kaart parochie Beveren bij Harelbeke (18^e eeuw)³⁶

Op de gedetailleerde kaart van de parochie Beveren bij Harelbeke (Plan 14) staat het plangebied gedeeltelijk weergegeven, gezien enkel de zuidelijke zijde van de Leie is weergegeven. Aan deze zijde zijn natte gebieden (graslanden) weergegeven waarin niettemin perceleringen zijn weergegeven. Ook hier zijn enkele hoeves weergegeven, op dezelfde locatie als de vorige kaart.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.³⁷ Op de kaart van Ferraris is te zien dat het plangebied zich in de meander van de Leie bevindt (Plan 15). In het noorden zijn natte gebieden merkbaar, ingekleurd als graslanden en bossen. In het zuiden is dit een veel smallere strook, tot aan de duidelijk ingekleurde steilrand, waar de akkerlanden zich bevinden. Op deze steilrand zijn enkele hoeves aangeduid. Verschillende hoeves, zowel ten noorden als ten zuiden van de Leie, zijn omgracht. Twee hiervan krijgen een naam, met name Capelle (ten noorden) en Beaulieu (ten zuiden). Net ten oosten van het plangebied staan twee ronde markerings in de waterloop. Hiernaartoe lopen aan beide zijdes twee onverharde wegen. Mogelijk gaat het hier om een oversteek, een veer, gezien over een lange eind geen brug is op te merken over de Leie. De eerste bruggen worden pas opgetekend te Harelbeke en Sint-Elooisvijver.

Figuratieve kaart van Desselgem (1778)³⁸

Deze kaart van Joseph De Coster, gemaakt in 1764, geeft alle lenen en achterlenen van het feodaal hof van de Sint-Pietersabdij binnen de parochie Desselgem weer (Plan 16). Boven aan de kaart is de kerk van Desselgem getekend. De kaart geeft ook hier enkel het deel van het plangebied weer op het grondgebied van Desselgem. De gronden die deel uitmaken van de vallei van de Leie staan aangeduid als graslanden, maar er is niettemin percelering weergegeven. Net ten zuiden van het plangebied staat ook hier een hoeve aangeduid. Het onderscheid tussen de valleimeander en de hoger gelegen gebieden is ook hier af te leiden van de inkleuring van de percelen, waarbij graslanden in de lageregelegen gebieden liggen en de akkers op de hoger gelegen terreinen. Ook hier is geen brug op te merken over de Leie, maar ook het mogelijk veer van op de vorige kaart is niet aangegeven.

³⁵ Cartesius 2017.

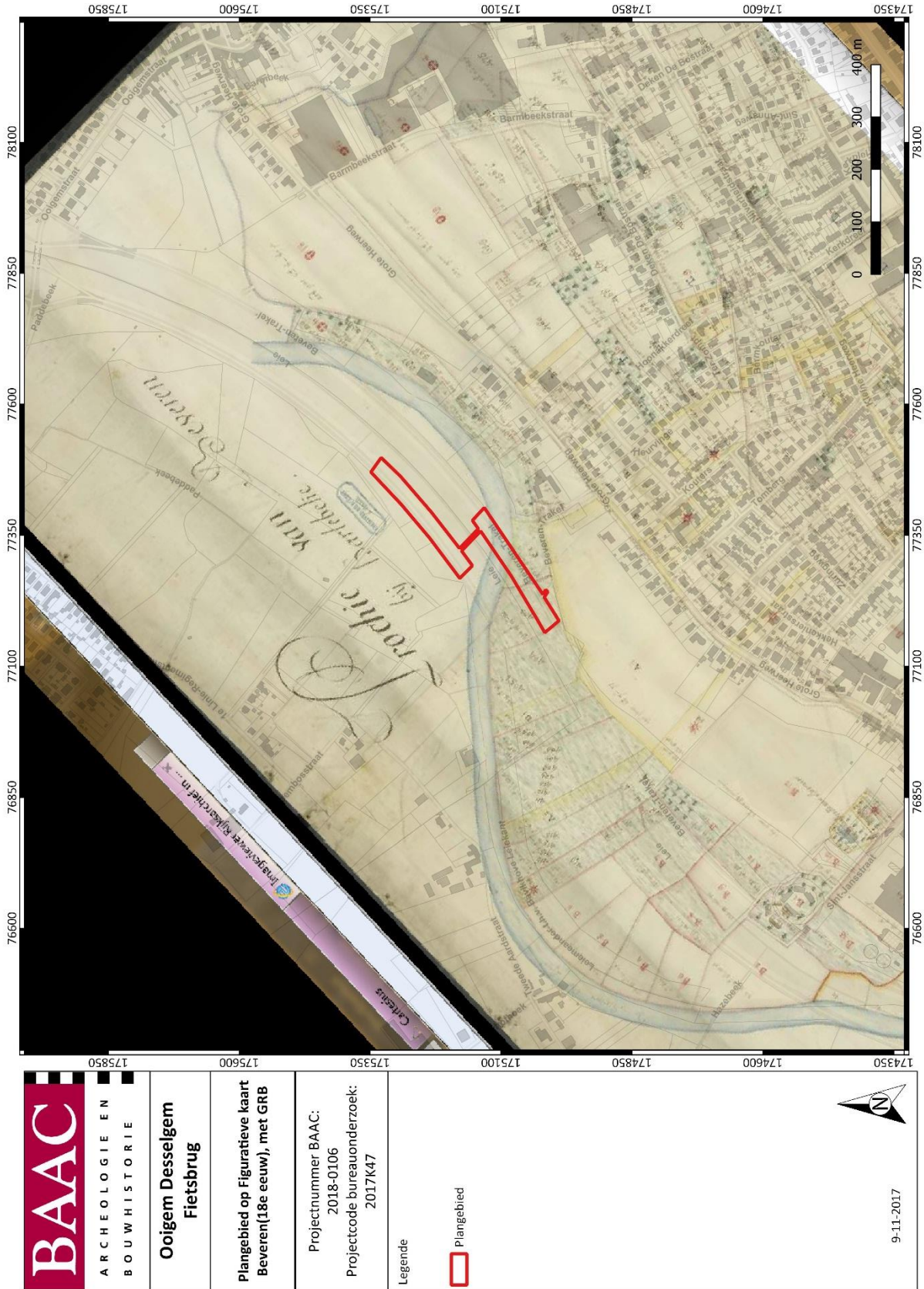
³⁶ Cartesius 2017.

³⁷ (KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016)

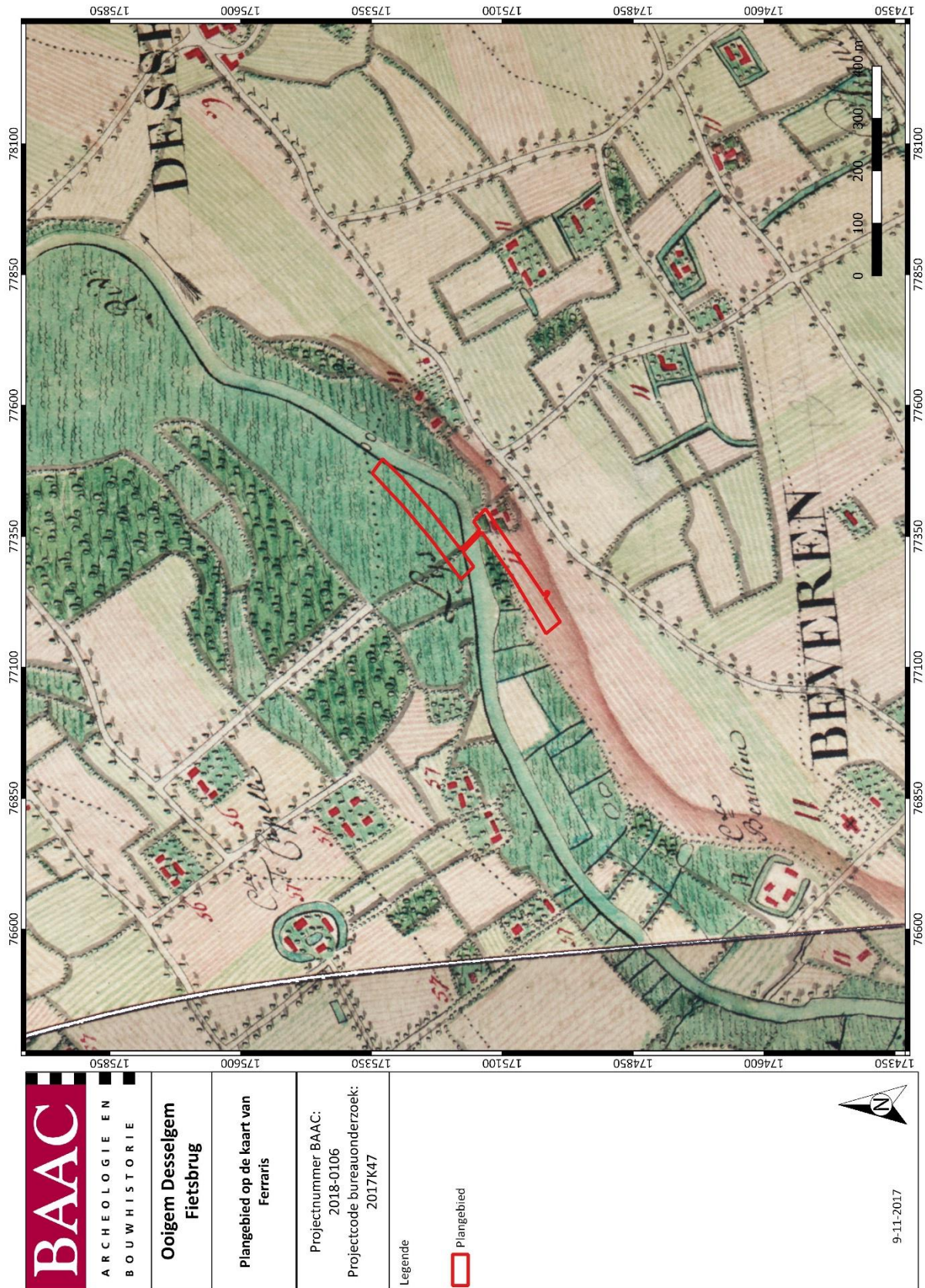
³⁸ Cartesius 2017.

Plan 13: Plangebied en GRB geplot op een weergave van de loop van de Leie uit 1601-1800 (1:1; digitaal; 09112017).

Plan 14: Plangebied en GRB geplot op een figuratieve kaart van de parochie Beveren (Harelbeke) uit de 18^e eeuw (1:1; digitaal; 09112017)

Plan 15: Plangebied op de Ferrariskaart uit 1771-1778 (1:11.250; digitaal; 09112017)

Plan 16: Plangebied op de Figuratieve kaart van Desselgem (15 maart 1778) (Kaerte figurative van de gelegendheyt der vry-eygen kerke heerlijkhede van Ste-Pieters Desselghem, competerende de exempte abdye van Ste-Pieters neffens Gent, soo van de leenen als achterleenen die mediatyck en

immédiatement dépendent et relever de ces seigneuries, mitsgaders van de cheynslanden van deze heerlykhede gehouden, bestreckende binnen de prochien van Desselgem, Beveren, Deerlyk en Waereghem, gemaekt ten jaere 1764, door Joseph de Coster”) (1:1; digitaal; 09112017)

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten, die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.³⁹ Deze kaart toont het plangebied in de gemeentes Ooigem en Beveren, in plaats van Desselgem voordien (Plan 17). Het verdere beeld komt sterk overeen met de vorige afbeeldingen waarbij ook hier de meander voornamelijk is ingevuld met graslanden en bosgrond. Net ten zuiden van het plangebied is ook hier een hoeve ingetekend.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19^e-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁴⁰ De Atlas der Buurtwegen geeft een soortgelijk beeld als de voorgaande, hoewel de inkleuring van de percelen naar gebruik hier niet is gebeurd (Plan 18). Wel kunnen de natte gronden worden afgeleid uit de smalle percelen die zijn aangeduid ten westen van het plangebied. de hoeve ten zuiden van het plangebied wordt Hoeve De Brabandere genoemd.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.⁴¹ De situatie op de Poppkaart is volledig vergelijkbaar met die van de Atlas der Buurtwegen (Plan 19). Op deze kaart, net buiten beeld, wordt de aanzet gegeven voor de bouw van de brug over de Leie, aan de Desselgemsestraat. De weg ernaartoe op grondgebied Ooigem en de brug zijn in potlood toegevoegd aan de kaart.

Topografische kaart (1910)⁴²

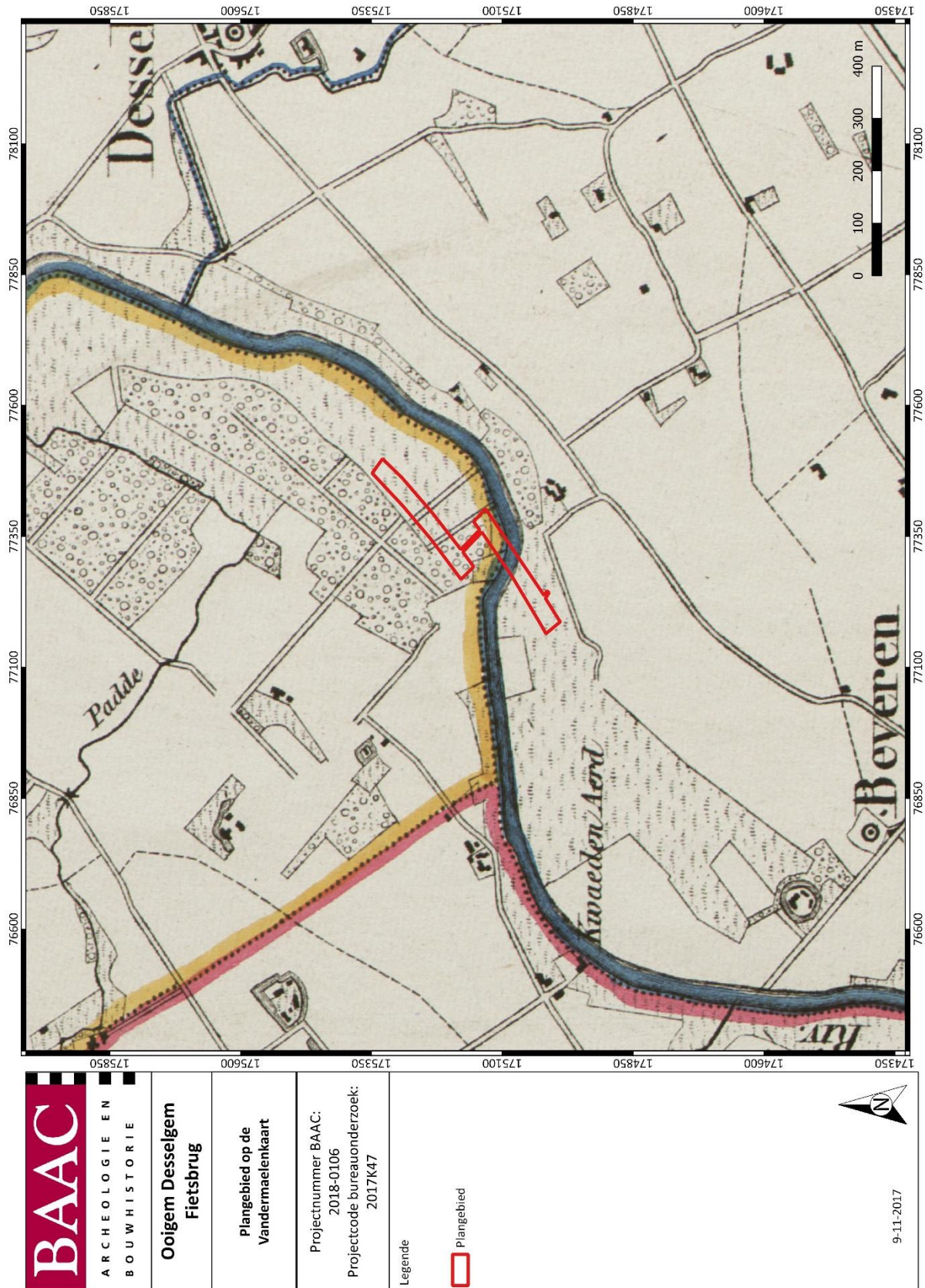
Op de topografische kaart uit 1910 komt de oversteek van de Leie voor een eerste maal voor (Figuur 14). De meander staat als overstromingsgebied aangegeven en de verschillende bosgebieden ten noorden staan eveneens aangegeven. De hoeve in het zuiden staat er nog steeds. Er lijkt nu een weg te lopen van de hoeve naar de Leie, maar er wordt geen oversteek aangegeven. Ten noorden van de Leie is reeds een weg aangelegd die de oever volgt. In de hoogtelijnen op de kaart is duidelijk aangegeven dat de zuidelijke zijde van de Leie een scherpere oever kent dan de noordzijde.

³⁹ (GEOPUNT 2016f)

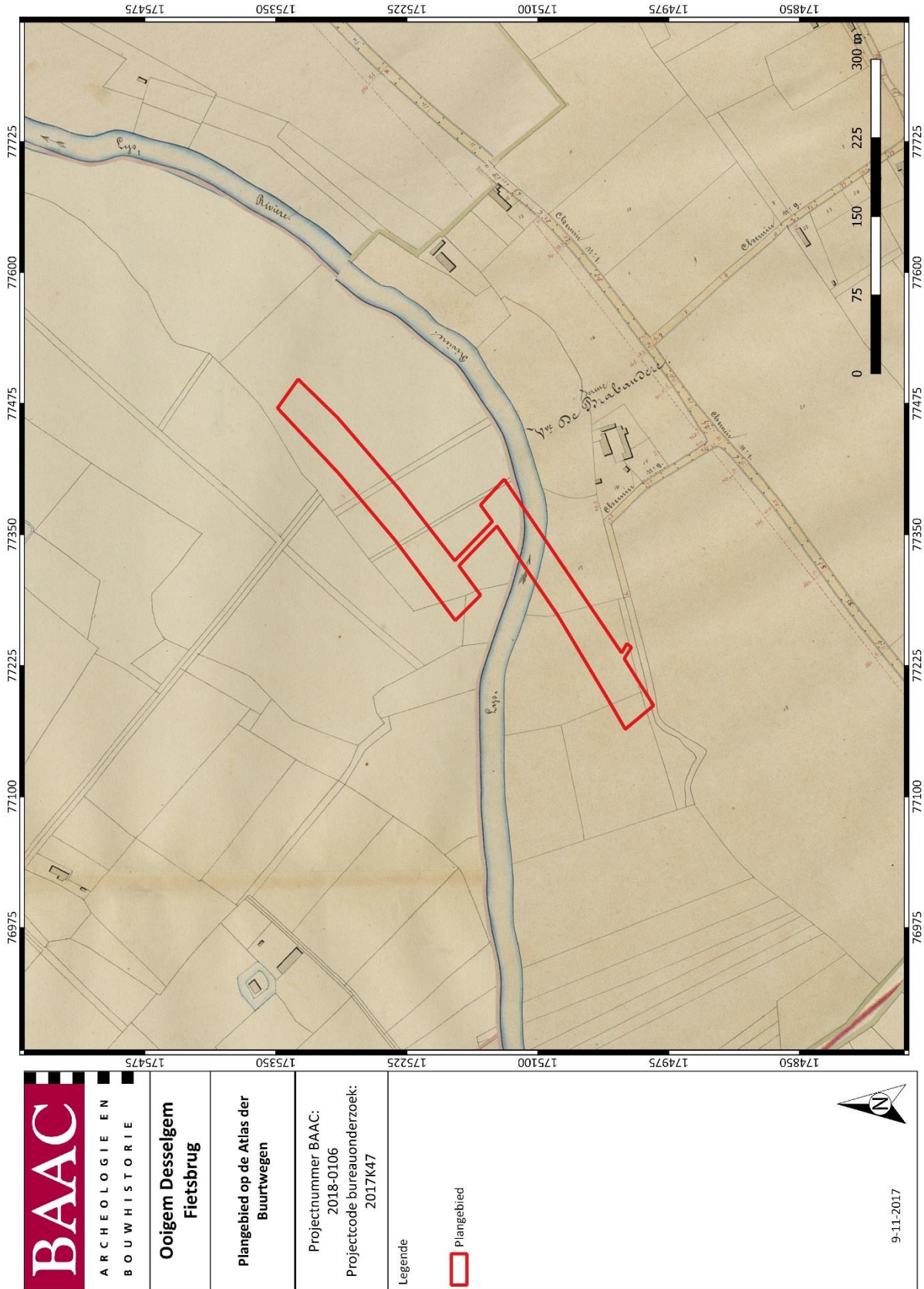
⁴⁰ (GEOPUNT 2016e)

⁴¹ (KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016)

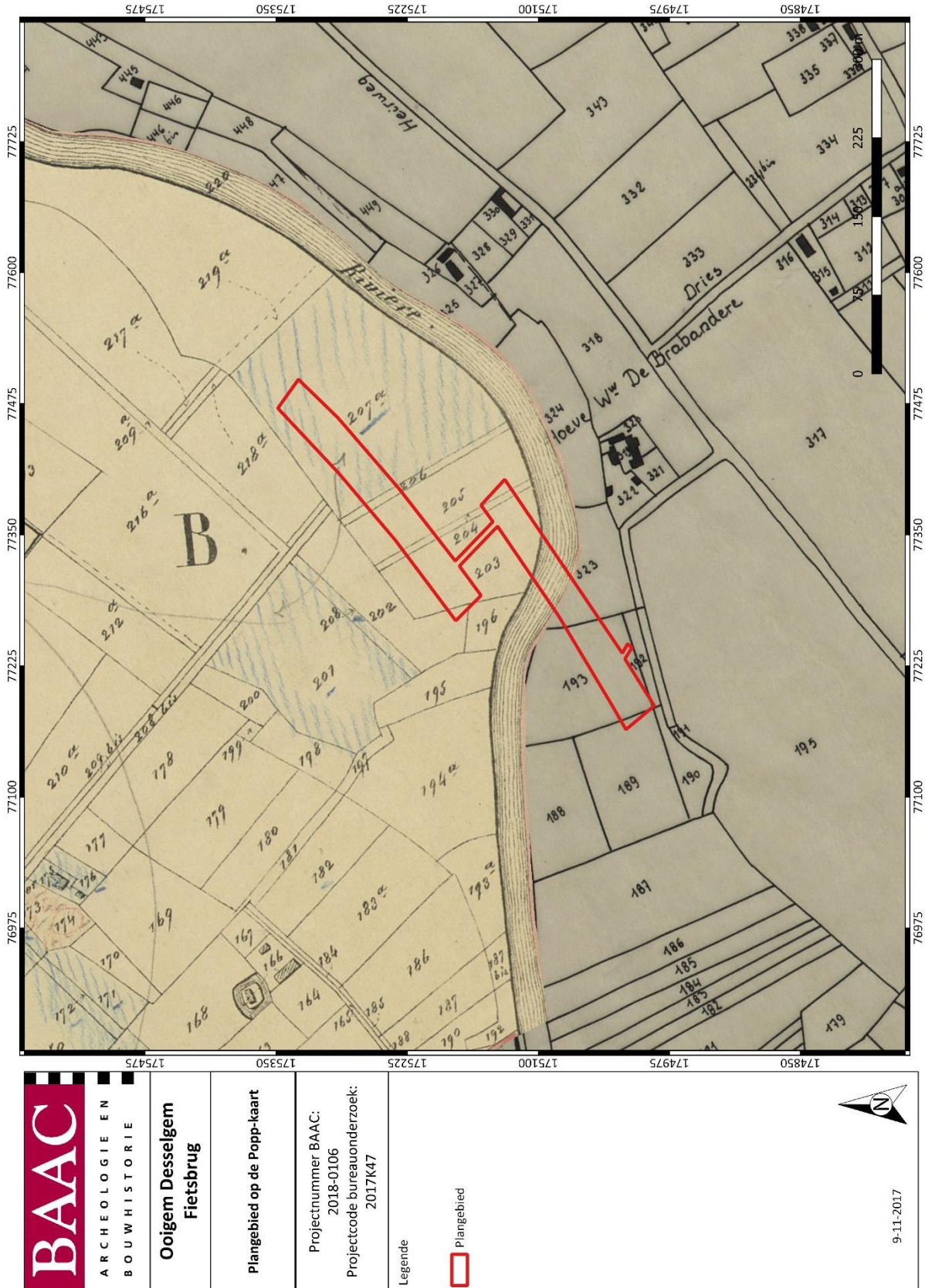
⁴² Cartesius 2017.

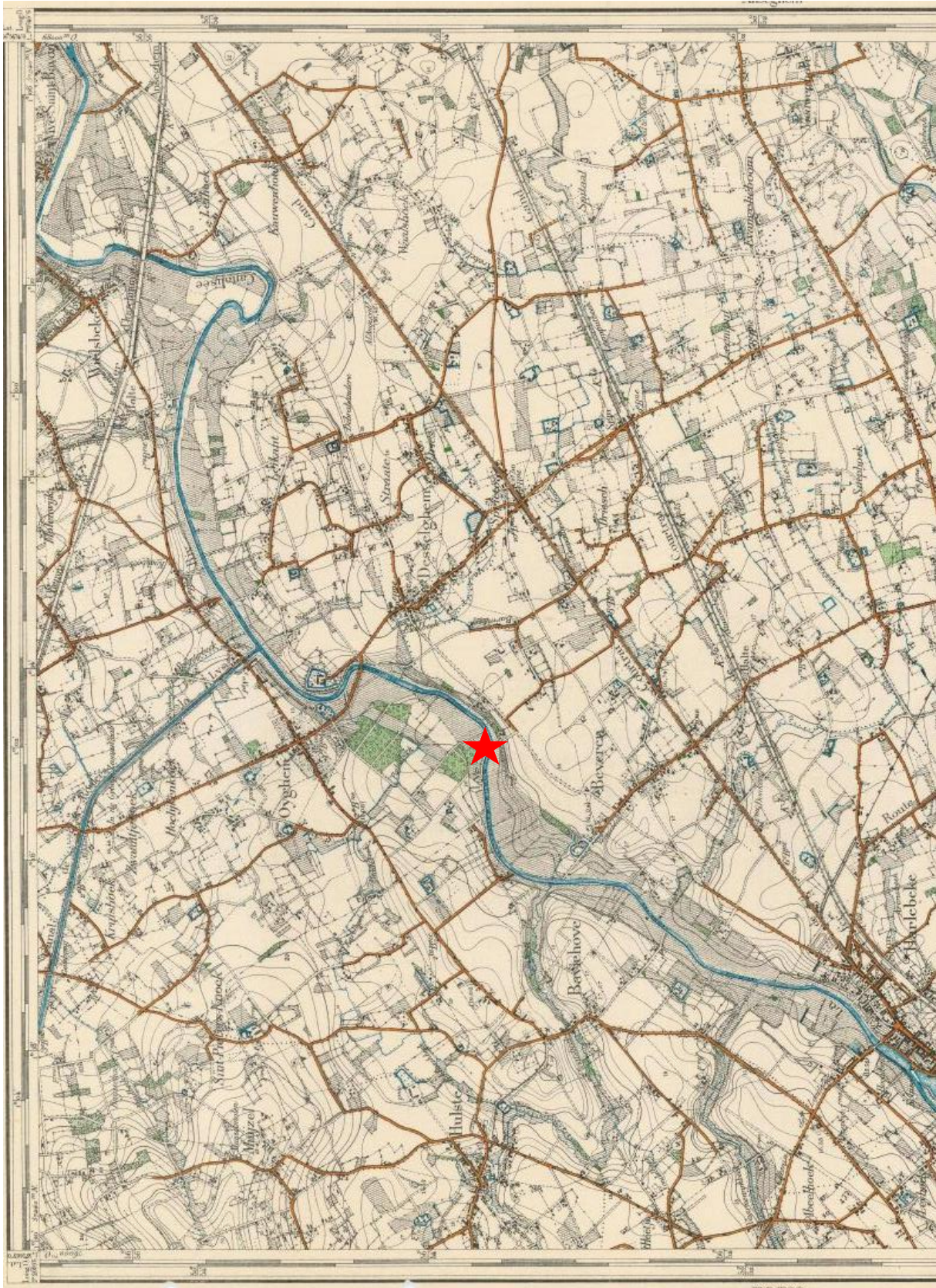
Plan 17: Plangebied op de Vandermaelenkaart uit 1840 (1:20.000; digitaal; 09112017)

Plan 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen uit 1840 (1:2.500; digitaal; 09112017)

Plan 19: Plangebied op de Poppkaart (1842-1879) (onbekend; digitaal; 09112017)

Figuur 14: Plangebied op de topografische kaart uit 1910 (noorden aan de linkerkant)

1.3.3 Archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

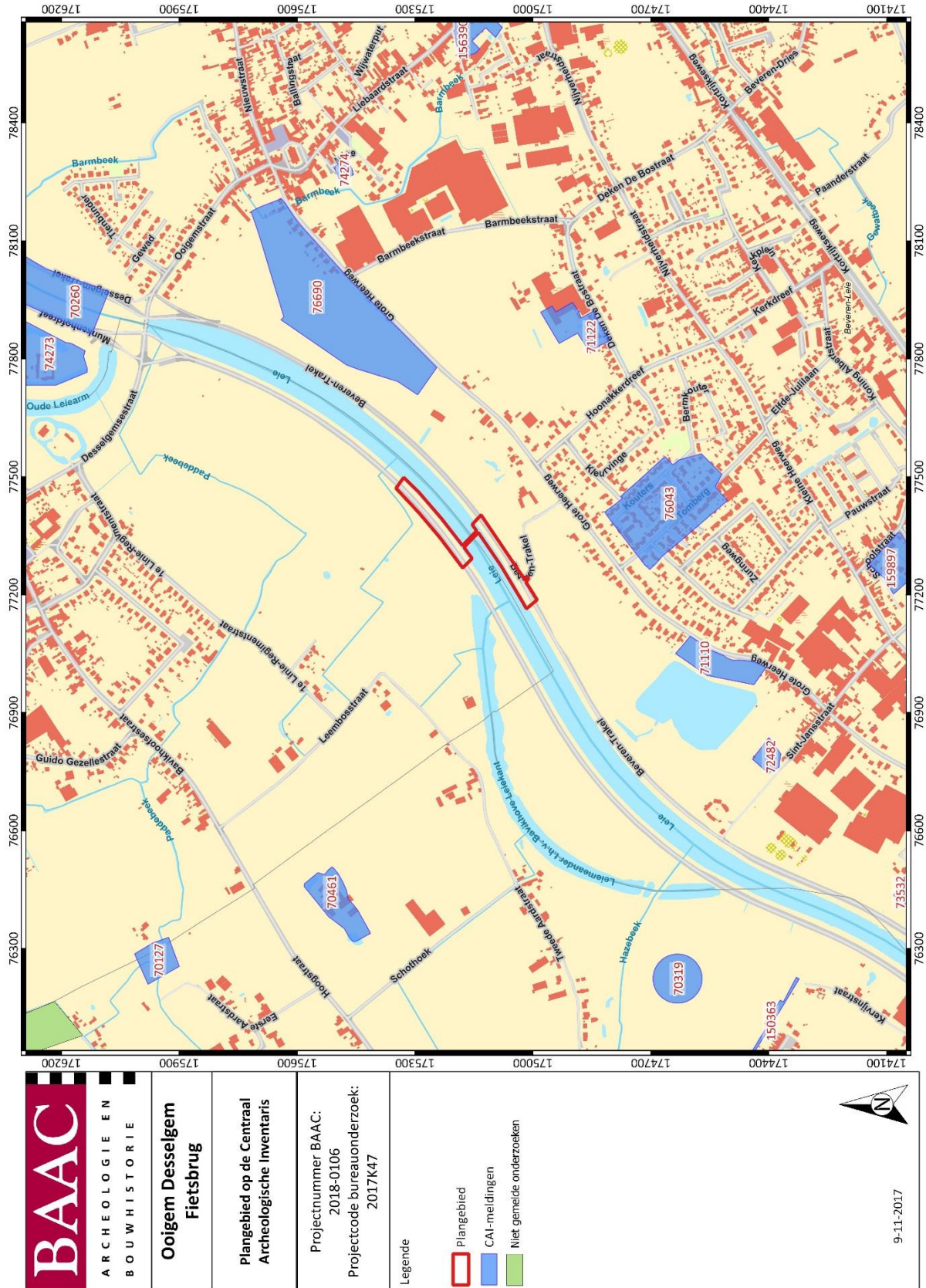
Voor het plangebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 20).⁴³ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁴⁴

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
70127	BAVIKHOVE EERSTE AARDSTRAAT I: SITE MET WALGRACHT
70461	BAVIKHOVE HOEVE TE CAPELLE: SITE MET WALGRACHT, 14 ^E EEUW
70319	BAVIKHOVE LEIKAM: VONDSTENCONCENTRATIE SVU (MESO), AW (ROM-IJZ), AW (ME)
72482	WAREGEM PAROCHIEKERK SINT JAN: KERK (VOLLE ME), BEGRAVINGEN (VOLLE ME), ROMEINS BOUWMATERIAAL
71110	BEVEREN GROTE HEERWEG (BL3): SPOREN EN VONDSTEN (IJZ), LOSSE VONDST SVU
159897	BEVEREN ROESTRAAT I: BEWONING VOLLE ME, LIJNELEMENTEN LME
76043	BEVEREN TOMBERG (BL4): BEWONING ROMM, MOGELIJK VICUS
71122	BEVEREN DEKEN DE BOSSTRAAT I: VONDSTMATERIAAL EN PUINLAAG, MOGELIJK VOOR 17 ^E EEUW
76690	BEVEREN BEVEREN-LEIE (BL2): LOSSE VONDST SVU (MESO)
74274	DESSELGEM LIEBAARDSTRAAT I: SITE MET WALGRACHT
156390	DESSELGEM HOEVE BIEBUJK: OMWALDE HOEVE, MOGELIJK 13 ^E EEUW
70260	DESSELGEM TEGENOVER SLUIS (DS2): VONDSTCONCENTRATIE SVU (MESO), LOSSE VONDST AW (IJZ, ROM), ANTROPOGEEN RELIËFVERSCHIL (IJZ)
74273	DESSELGEM MUNKENHOFDREEF I: SITE MET WALGRACHT
150363	BAVIKHOVE TIENDEMEERSSTRAAT (BHTM09): POEL (ROM), LOOPGRAAF (WOII)
73532	BEVEREN PONTSTRAAT (BL1): LOSSE VONDST SVU

⁴³ (CAI 2016)

⁴⁴ (CAI 2016)

Plan 20: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart, met eveneens niet gemelde onderzoeken (1:1; digitaal; 09112017)

Opvallend in de CAI-meldingen is het ontbreken van informatie over de kasteelsite Desselgem en het weliswaar aangeduid hof van de religieuze macht, maar het gebrek aan interpretatie hieromtrent (CAI74273). Verder zijn tal van sites met walgracht gemeld, wat een veelvoorkomend fenomeen is van deze streek en reeds veelvuldig aan bod is gekomen in verschillende studies. Opvallend in de meldingen zijn de vele vondsten en sporen uit de ijzertijd en Romeinse periode, voornamelijk ten zuiden van de Leie. Deze wijzen duidelijk op een intense occupatie van dit gebied in deze periodes. De volmiddeleeuwse meldingen zijn te verwachten gezien de historiek van het gebied (zie 1.3.2).

Aanvullend is nog een extra onderzoek gepleegd dat nog niet in de CAI zijn opgenomen en hier even wordt gemeld.

In de uiterste noordwestelijke hoek van Plan 20 wordt de aanzet gegeven van het plangebied Bavikhove-Eerste Aardstraat waar in het kader van een archeologienota verder onderzoek werd aangeraden na een bureaustudie van het plangebied. Dit vervolgonderzoek heeft sporen uit twee periodes opgeleverd, met name de metaaltijden en de Romeinse periode. Uit de metaaltijden is een uitzonderlijke vondst van een bronzen zwaard te melden, waarschijnlijk uit de midden-bronstijd, naast verschillende sporen van een erf uit de late bronstijd-ijzertijd. Uit de Romeinse periode gaat het om verschillende sporen van een Romeins enclosure en verschillende brandrestengraven. Een opgraving dringt zich op voor de verdere ontwikkeling van het plangebied.⁴⁵

---

⁴⁵ Van der Dooren 2016; Bakx 2016.

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Op basis van de hiervoor uiteengezette informatie kan gesteld worden dat het plangebied in zijn geheel in recente tijden is aangepast en vormgegeven. De Leieloop is in 1979 tot zijn huidige loop aangepast en ook de oeverkanten zijn hierbij gevormd.

1.4.2 Archeologische verwachting

Volgende data, afgeleid uit de bodemkundige, historische, archeologische en cartografische analyse, zijn van belang voor de verwachting in het plangebied:

- de aanwezigheid van de Leie en zijn meander, waarbij de wijzigingen in de loop van de Leie doorheen de tijd is aangegeven op de historische kaarten. Bodemkundig, geologisch en landschappelijk is de meander steeds aangegeven. Dit verhoogt de kans op watergerelateerde vondsten, zoals deposities, visfuisen, aanlegkades, vaartuigen, rootinrichting, ...
- de wijziging in de loop van de Leie in recente tijden, waarvan ook het hoogtepfiel getuigt, met de aanleg van de oevers en jaagpaden.
- de archeologische en historische data van de omgeving, waarbij vondsten en sporen uit de ijzertijd en Romeinse periode getuigen van een intense occupatie in dit gebied en ook vlakbij het plangebied, maar ook de historische data die getuigt van een vroeg middeleeuwse oorsprong van Ooigem en Desselgem, waarbij Ooigem het adellijk centrum had en Desselgem het religieus centrum.
- opvallend: het gebrek aan oversteekpunten op de historische kaarten, met een uitzondering van een mogelijk veer net ten oosten van het plangebied op de kaart van Ferraris (Plan 15).
- de melding van verschillende losse vondsten lithisch materiaal dat de geschiktheid van de locatie in deze periodes staft, maar niettemin de verstoorde aard van deze sites aangeeft.
- de nabijheid van een hoeve ten zuiden van het plangebied, aangeduid op alle historische kaarten en op de meest recente "De Brabandere" genoemd.
- het gebruik van de Leie als rootrivier en de economische sterkte van beide dorpen in deze ambacht.

Op basis van deze analyse zijn de te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied van de fietsbrug velerlei maar gezien de impact van de geplande werken en de voorgeschiedenis van het plangebied zelf geldt desondanks echter een zeer lage tot onbestaande verwachting op intacte archeologische waarden binnen het plangebied:

- een deel van het plangebied wordt gevormd door de huidige Leiebedding en de oude Leiebeddingen, die doorheen de jaren sterk zijn onderhouden en herhaaldelijk zijn uitgediept om grotere schepen te kunnen vervoeren.
- de oevers en bijhorende jaagpaden zijn recent aangelegd, met ophogingen en vergravingen van de volledige oeverkant.
- de fundering van de brug gaat niet buiten dit recent aangelegd kader en wordt op de ophoging langs de oever, ter hoogte van de jaagpaden, ingepland.

Het bodembestand is bijgevolg sterk aangetast gedurende de laatste eeuwen, waardoor de kans op het treffen van intacte archeologische sporen zeer laag is.

Plan 21: Plangebied met aanduiding van de bestaande verstoring op de GRB (1:1; digitaal; 09112017)

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Ondanks de hoge verwachting en het hoge potentieel aan archeologische vondsten in het plangebied wordt het potentieel op kennisvermeerdering voor het plangebied als onbestaand ingeschat door de ontwikkelingsgeschiedenis van het terrein in recentere perioden. De huidige Leieloop is in 1979 aangelegd en daarbij zijn de mogelijk aanwezige archeologische resten binnen het plangebied reeds lang vergraven. Ook de herhaalde uitdiepingen van en het onderhoud aan de rivier, recent maar evengoed in het verleden, hebben de kans op intacte archeologie weggevaagd. De inplanting van de funderingen van de brug op het bestaande jaagpad zorgt ervoor dat enkel deze zone tot op grote diepte wordt verstoord maar de bodem is op die locatie reeds sterk verstoord door eerdere werken: van een gaaf bodemprofiel kan geen sprake zijn. De aanleg van een extra oprit voor deze brug gebeurt in de ophoging voor het jaagpad die eveneens in de jaren 70 is vastgelegd.

1.4.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Gezien het onbestaand potentieel op kennisvermeerdering wordt geen verder vooronderzoek noodzakelijk geacht.

2 Samenvatting

In het kader van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag werd een archeologienota opgemaakt voor een projectgebied gesitueerd langs de Leie, langs de Beveren-Trakel en het verlengde van de Munkenhofdreef, in de gemeentes Ooigem (Wielsbeke) en Beveren-Leie (Waregem). De geplande aanleg van een fietsbrug over de Leie zal potentieel een verstorend effect hebben op het archeologisch bodemarchief, gezien zowel een verdubbeling komt van het fietspad als een diepe fundering voor de palen van de brug.

Uit het bureauonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen bvba is gebleken dat door het rechte trekken van de Leie in een recent verleden, de heraanleg van de oevers en bijhorende jaagpaden, maar evengoed het herhaaldelijk uitdiepen en aanpassen van de Leie in een ouder verleden de kans op intacte archeologie op deze locatie onbestaand is.

Bijgevolg adviseert BAAC Vlaanderen bvba geen verder archeologisch onderzoek voor dit plangebied.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Snede rechtekking Leie in 1979.....	9
Figuur 2: Bestaande situatie (geen legende meegeleverd).....	11
Figuur 3: Toekomstig ontwerp (lichtblauw=vaarweg, donkerblauw=meander, lichtgroen=berm, donkergroen=talud, donkergrijs=te herleggen jaagpad, grijs=aan te leggen fietspad, lichtgrijs=staalconstructie fietsbrug).....	12
Figuur 4: Snedes toekomstig ontwerp	14
Figuur 5: Typedwarsprofiel jaagpad.....	14
Figuur 6: Snede toekomstig ontwerp, detail van de hoofdpijler	15
Figuur 7: Hoogteverloop terrein	21
Figuur 8: De vorming van de Vlaamse Vallei in de loop van het Pleistoceen	23
Figuur 9: Schematische voorstelling van een vlechtend geulenpatroon, zoals dit in de Vlaamse Vallei actief was in het Weichseliaan	24
Figuur 10: Schematische voorstelling van een meanderend rivierenpatroon, zoals dit in de vallei van de Leie actief is vanaf het Laatglaciaal: 1: Kronkelwaardene (binnenkant van de rivierbocht), 2: Oeverwal (buitenkant van de rivierbocht), 3: Komgronden, 4: Oude,verlande riviermeander	25
Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	30
Figuur 12: Profielstaten van de quartairgeologische kaart 1:50.000, profielen 15 en 16 zijn aanwezig in het plangebied, uitleg in de tekst.....	32
Figuur 13: Afbeelding van het Munkenhof in de Flandria Illustrata van Sanderus (blz 423)	39
Figuur 14: Plangebied op de topografische kaart uit 1910 (noorden aan de linkerkant)	50

4 Lijst met plannen

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1978-1999)(1:5.000, digitaal; 09112017)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:1, digitaal; 09112017)	3
Plan 3: Plangebied op orthofoto (1:1; digitaal; 09112017)	7
Plan 4: Plangebied weergegeven op de orthofoto van 1979-1991 (1:1; digitaal; 09112017)	8
Plan 5: Samenvatting bestaande toestand op GRB (1:1; digitaal; 09112017)	10
Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM), met aanduiding van de waterwegen (1:1; digitaal; 09112017)	19
Plan 7: Plangebied en hoogteprofiel op het DHM (1:1; digitaal; 09112017)	20
Plan 8: Plangebied met aanduiding van de beschermde cultuurhistorische landschappen, m.n. de Leievallei tussen Ooigem en Bavikhove (1:1; digitaal; 09112017)	22
Plan 9: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (1:50.000; digitaal; 09112017)	27
Plan 10: Plangebied op de Quartairgeologische kaart (1:200.000; digitaal; 09112017)	29
Plan 11: Plangebied op de quartairgeologische kaart (1:50.000; digitaal; 09022017)	31
Plan 12: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (1:20.000; digitaal; 09112017)	33
Plan 13: Plangebied en GRB geplot op een weergave van de loop van de Leie uit 1601-1800 (1:1; digitaal; 09112017).	42
Plan 14: Plangebied en GRB geplot op een figuratieve kaart van de parochie Beveren (Harelbeke) uit de 18 ^e eeuw (1:1; digitaal; 09112017)	43
Plan 15: Plangebied op de Ferrariskaart uit 1771-1778 (1:11.250; digitaal; 09112017)	44
Plan 16: Plangebied op de Figuratieve kaart van Desselgem (15 maart 1778) (Kaarte figurative van de gelegendheid der vry-eygen kerke heerlijkhe van Ste-Pieters Desselghem, competerende de exempte abdye van Ste-Pieters neffens Gent, soo van de leenen als achterleenen die mediatelyk en immediatelyk dependeren en releveren van dezen opperleenhove, mitsgaders van de cheynslanden van deze heerlykhede gehouden, bestreckende binnen de prochien van Desselgem, Beveren, Deerlyk en Waereghem, gemaekt ten jaere 1764, door Joseph de Coster”) (1:1; digitaal; 09112017)	45
Plan 17: Plangebied op de Vandermaelenkaart uit 1840 (1:20.000; digitaal; 09112017)	47
Plan 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen uit 1840 (1:2.500; digitaal; 09112017)	48
Plan 19: Plangebied op de Poppkaart (1842-1879) (onbekend; digitaal; 09112017)	49
Plan 20: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart, met eveneens niet gemelde onderzoeken (1:1; digitaal; 09112017)	52
Plan 21: Plangebied met aanduiding van de bestaande verstoring op de GRB (1:1; digitaal; 09112017)	55

---

5 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. 51

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroenderfgoed.be>.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Leievallei tussen Ooigem en Bavikhove, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300295> (geraadpleegd op 8 februari 2017).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Ooigem, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122144> (geraadpleegd op 9 februari 2017).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Desselgem, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126110> (geraadpleegd op 9 februari 2017).
- AGIV, 2016a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2016b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodembedekkingsbestand. Opname 2001. Available at: https://download.agiv.be/Producten/Detail?id=12&title=Bodembedekkingsbestand_opname_2001.
- AGIV, 2016c. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2016d. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2016e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemerosiekaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2016f. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemgebruikskaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2016g. VLAANDEREN AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- BAKX, R. 2016: Archeologienota, Bavikhove, Eerste Aardstraat, BAAC-Vlaanderen rapport 356.
- BEYAERT, M. e.a., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- BOGEMANS F. 2007: Toelichting bij de Quartairgeologische kaart van Vlaanderen, kaartblad 29, Kortrijk, schaal 1/50 000. *Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie*.
- CAI, 2016. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2016. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- CARTOGIS, 1999: GeoloGIS, een geologische ontdekkingstocht doorheen België [online], <http://cartogis.ugent.be/geologis/geologis> (laatst geraadpleegd op 14/02/2017)
- DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H., VAN OSTA W. 2010. *De Vlaamse gemeentenamen: verklarend woordenboek*, Brussel: Davidsfonds uitgeverij.
- DE GEYTER, G. (red.) 1999: Kaartblad 29, Kortrijk, 1:50.000, Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België, Vlaams Gewest.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000. Kaartblad Oostende*, Leuven.
- DE MOOR G., LOOTENS M., VAN DE VELDE D. & MEERT L. 1996: Toelichting bij de Quartairgeologische kaart van Vlaanderen, kaartblad 21, Tielt, schaal 1/50 000. *Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie*.
- DOV VLAANDEREN, 2016a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2016b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2016c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

- GEOPUNT, 2016a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2016b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2016c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Geraadpleegd augustus 2, 2016].
- GEOPUNT, 2016d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2016e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.
- GEOPUNT, 2016f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.
- IOE, 2016. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- SANDERUS, Antonius, 1641 – 1644: Flandria illustrata, sive Descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi, III tomis absoluta
- VAN DER DOOREN, L. 2016: Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek, Bavikhove, Eerste Aardstraat, BAAC-Vlaanderen rapport 356.
- VANDEPUTTE O. 2007. *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten: West-Vlaanderen*, Tielt: Uitgeverij Lannoo.
- VAN STRYDONCK M., DE MULDER G., ALDERWEIRELDT M., 2000. *De Schelde: verhaal van een rivier*. Davidsfonds, Leuven.
- VERBRUGGEN C., DENYS L. & KIDEN P. 1991: Paleo-ecologische en geomorfologische evolutie van Laag- en Midden-België tijdens het Laat-Kwartair. *De Aardrijkskunde*, 1991/3, pp. 357-376.
- VERMEIRE S., DE MOOR G. & ADAMS R. 1999: *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 22 Gent*. Gent.

---

7 Bijlagen

Alle aangeleverde plannen